

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST

Oppericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen,
21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang
is een Algemeen
Nederlandsch belang.“

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . . . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . „ 4.—
Afzonderlijke nummers. „ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel. f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels „ 0.09
„ „ „ 1000 „ „ 0.80

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“, NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populair kennis
omtrent onze Indië onder gansch het volk
en het bevorderen der welvaart in die gewes-
ten, om zodoende en ook door het verleen-
nen van onderlinge hulp, ware belangstelling
en liefde te kweken tusschen Nederland hier
en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.—
'sjaars, (voor Indië en het buitenland min-
stens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribuëeren of een
gift in één schenken van f 100, zijn dona-
teur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos
en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden.

Inhoud van dit nummer

Mededeelingen. — Inlandsch onderwijs op Java. —
Perskroniek. — Uit de O.-L. Mail. — West-Indische Be-
richten. — Surinaamsche Schetsen. — Van vreemde kol-
oniën. — Ingezonden. — Inhoud van Tijdschriften. —
Feuilleton.

Mededeelingen.

I. Van de Red. Commissie:

Mevr. N. van Kol verzoekt ons te willen vermelden,
dat zij alsnog voor de Rampzaligen van Guyana ontving:
van E. P. te 's-Gravenhage f 10.—

Mevrouw N. van Zuylen Tromp ontving als bijdrage
tot de reiskosten der ongelukkige doktersvrouw: van
Semp Sol te Amsterdam f 5.—

Voor beide menschlievende doeleinden zullen meerdere
giften nog bijzonder welkom zijn.

II. Van het Dagel. Bestuur der Vereeniging:

Het jaarverslag over 1905, thans in brochurevorm gereed
zal door den drukker aan de Secretarissen der afdelingen,
in het benodigde aantal exemplaren ter verdere verspreiding
aan de leden hunner afdelingen worden toegezonden.

De ledenlijsten der Vereeniging Oost en West, afzon-
derlijk gedrukt, zijn, op aanvraag, voor belangstellenden
verkrijgbaar (tegen toezending der frankkosten à 4 ct.
per exemplaar) bij den Secretaris van het Hoofdbestuur.

L. P. F. SCHIMPF,
Therisiastraat 8, Den Haag.

Daar deze echter tot den 15en Augustus a.s. op reis
gaat, is tot dien datum het adres van het Dag. Bestuur
ten huize van de Presidente der Vereeniging: Heeren-
gracht 7a, te 's-Gravenhage.

III. Van den Secretaris van het Perskantoor van het Alg. Ned. Verbond:

Studie aan Nederlandsche hoogeschoolen.

Aan diegenen, die inlichtingen wenschen betreffende
de studie aan Nederlandsche Hoogeschoolen, worden deze
kosteloos verstrekt door de volgende commissie voor
inlichtingen, samengesteld door de Studenten-afdeelingen
van het Algemeen Nederlandsch Verbond:

Voor de Rijks Universiteit te Leiden en voor alge-
meene inlichtingen: A. Welcker, Haarlemmerstraat 53,
Leiden;

Voor de gemeentelijke Universiteit te Amsterdam:
C. M. Kleipool, Amstel 49, Amsterdam;

Voor de Vrije Universiteit te Amsterdam: H. R. Woltjer,
Keizersgracht 495, Amsterdam;

Voor de Rijks-Universiteit te Utrecht: A. Lugt, Jans-
veld 49, Utrecht;

Voor de Technische Hoogeschool te Delft: D. W. van
Dam, Oude Delft 70, Delft.

IV. Van het Koloniaal Museum te Haarlem:

PRIJSVRAAG VOOR HET JAAR 1907.

ONDERWERP:

„DE KOKOSPALM“.

Overeenkomstig het besluit der jaarlijkse Raads-
vergadering van 1906, looft de Commissie van het
Koloniaal Museum te Haarlem uit: een Gouden Medaille
of de waarde van f 150 (één honderd en vijftig gulden)
voor de beste bijdrage tot de kennis van den KOKOS-
PALM IN NEDERLANDSCH OOST-OF WEST-INDIË,
voornamelijk wat betreft het nuttig gebruik zijner voort-
brengselen, zoowel in de inlandsche huishouding, als voor
de europeesche nijverheid.

Aan alle overige, op zich zelf verdienstelijke beant-
woordingen, zullen Zilveren of Bronzen Medailles worden
toegekend. Zulks geldt ook voor chemische, technische en
industriële onderzoekingen, de producten van deze zoo
belangrijke olie- en vezelplant betreffende.

Antwoorden, in de nederlandsche, maleische of javaan-
sche taal, te zenden vóór of op 31 December 1907 aan
den Directeur van genoemd Museum. Voor antwoorden
in andere talen gelieve men zich vooraf met de Commissie
te verstaan, bij wie ook alle gewenschte verdere inlich-
tingen te bekomen zijn.

De Commissie voornoemd:

P. J. VAN HOUTEN, Voorzitter.

M. GRESHOFF, Secretaris.

Directeur van het Koloniaal Museum.

Inlandsch onderwijs op Java.

II.

Wij gewaagden in ons vorig artikel van onbillijke cri-
tiek, door den heer Z. geöfend op de onderwijstoestanden
op Java, in vergelijking met die in Engelsch-Indië, en
meenen deze onze bewering nader te moeten uiteenzetten.

In de week-uitgave van de *Times of India* van den
2en Juni II. lezen wij het volgende:

„Ten aanzien van de lagere scholen is het van belang
op te merken dat in Mysore vijf typen van gebouwen
voor dit onderricht bestaan. Eén van de, door sir Frederik
Lely voor een beter bestuur van het land geopperde
denkbeelden is: de afschaffing van de bepaling dat de
gebouwen voor het lager-onderwijs naar een zelfde type
moeten worden ingericht. Hij wil dat den dorpsbewoners
wordt gevraagd een gewoon inlandsch huis voor school
te bestemmen, terwijl het bestuur dan voor het onderwijs-
personeel zou zorgen. Zoo zou veel geld beschikbaar
komen voor de opvoeding der massa van het volk. Er
is veel voor dit standpunt te zeggen, maar tegelijkertijd
dient te worden in herinnering gebracht, dat naar de
opvatting van moderne pedagogen, de opvoeding niet alleen
ligt in wat op de school geleerd wordt, maar hare kracht
ook uitgaat van de inrichting der scholen. Een goed, net
gebouw heeft uit dit oogpunt voor de opvoeding zekere
waarde, welke eene gewone inlandsche woning niet bezit.“

Is het niet duidelijk dat in het verschil van opvatting
betreffende de inrichting der schoolgebouwen — herhaal-
delijk valt uit onderwijs-verslagen betreffende Engelsch-
Indië te constateeren, dat afwijkingen van het standaard-
type, in den geest als door mr. Lely, voorge-
staan, voorkomen — maar ook — laat het ons hierbij
even in herinnering brengen — in de meerdere of min-

dere zorg aan de opleiding der inlandsche leerkrachten,
de verschillende wijze van bezoldiging van dat personeel,
de verklaring moet worden gevonden van het feit, dat
terwijl in Engelsch-Indië met 300 miljoen inwoners voor
omstreeks 11 miljoen gulden aan 3.5 miljoen kinderen
lager onderwijs wordt verstrekt, op Java, met circa
30 miljoen inwoners, waar rekening houdend met het
gemiddelde ad 15 gld. per inlandschen leerling omstreeks
1 miljoen gld. aan dat onderwijs wordt besteed, slechts
60.000 kinderen onderwijs genieten, d. i. in verhouding
ongeveer het één-zesde van het aantal leerlingen in
Engelsch-Indië?

Waar deze logische verklaring aan de aandacht van
den heer Z. ontsnapte, moest zijn werk ook het opbou-
wend element ontberen, zonder hetwelk eene critiek niet
alleen eene minderwaardige wordt maar zelfs schadelijk
werken moet.

Dan, de heer Z. wil opbouwen. Maar hoe, in welke
richting denkt hij zich de werkzaamheid van het, door
hem bedoelde Nationale fonds? Moet het helpen voort-
bouwen op den bestaanden grondslag, waarmee, terwijl
de vader van het denkbeeld der oprichting van zulk een
fonds voor dien grondslag — den tegenwoordigen toe-
stand van het inlandsch onderwijs op Java — geen goed
woord over heeft, toch een zes miljoenen 'sjaars, of in
verhouding zesmaal meer dan in Engelsch Indië aan
dien tak van staatszorg wordt besteed, zonden zijn ge-
moeid — een nagenoeg onbegonnen werk dus? Of moet
de richting worden gezocht in een vulgariseeren van het
onderwijs?

Daar de heer Z. zich blijkbaar in zijne critiek geen
rekenschap had gegeven van het principieel verschil, dat
de toestanden op onderwijsgebied in Nederlandsch- en
Engelsch-Indië beheerscht, bleef het antwoord op deze
vragen zoek, en blijft dus de, door den heer Z. geop-
perde idee een vaag begrip, dat de aantrekkelijkheid mist
van een vast doel, waarvoor men overigens bereid zou
wezen zijn offer te brengen.

Wij gewaagden van eene onbillijke critiek en wij willen
hier nog even op het volgende wijzen:

De heer Shapoorjee B. Broacha, voorzitter van de Bom-
bay Stock Exchange, hield onlangs eene redevoering, waarin
hij het engelsch-indisch bestuur verheerlijkte, ten koste
van de Indiërs, waarop het antwoord van inlandsche zijde
niet uitbleef en de *Hindu* o. a. het volgende opmerkte:

„Het is waar, dat Indië een rijk land is, de Indiërs
een arm volk zijn, doch naar zijne meening komt dat
omdat het volk juist uit een diepen doodslaap is gewekt
van meer dan duizend jaren van anarchie, wanbestuur,
onderdrukking en onveiligheid, waarin geen zekerheid
bestond voor lijf en goed.“ Een criticus, die zoo de
waarheid in het aangezicht slaat, heeft geen recht
au sérieux te worden genomen. Wanneer duizend
jaren en meer voor de engelsche occupatie, het land
aan anarchie en wanbestuur ten prooi ware geweest, hoe
komt het dan, dat alom zijn weelde en welvaart bekend
waren en de hebzucht van vreemde avonturiers wekten?
Het waren niet de natuurlijke, latente, verborgen schatten
van Indië, maar zijne weelde, die zich openbaarde in
zijn handel en verkeer, in zijne kunsten en industrieën,
in zijne paleizen en lustverblijven, en in zijne openbare
werken, was het, die de westersche natien aantrok.“

Wij weten hoe eerst Portugal, toen de Oost-Indische
Compagnie neerstreek aan de kusten van het fabelachtig

rijke land. Het was echter eerst de strijd om de hegemonie tusschen de fransche en engelsche overheersching, die lord Clive de veroveringsaera voor het binnenland deed inzetten, welke een oogenblik door het oproer in de vijftiger jaren der vorige eeuw op een jammerlijk échec dreigde uit te loopen, maar met staats- en krijgsmansbeleid werd bekroond door het plaats maken der Engelse Oost-Indische Compagnie voor de engelsche kroon.

Groot was de schuld der Compagnie aan het land, waar in nog geen eeuw tijds eene bloeiende katoen-industrie, die nog in het midden der 18e eeuw de wereldmarkt voorzag, was te niet gegaan, bloeiende steden, heerlijke bouwwerken, die eeuwen hadden getrotseerd als zetels van machtige vorstengeslachten, of voorwerpen van godsdienstige vereering, tot bouwvallen waren verworpen, maar toen het engelsche volk in de rechten der Compagnie trad en koningin Victoria plechtig een nieuwe aera voor de Indiërs verkondigde, was er ééne zaak, één machtige factor, die Engeland met hoop op goeden uitslag kon vervullen van zijn streven, om de schuld der uit zijn midden voortgekomen Compagnie af te doen. Het was de in die millioenen en millioenen sluimerende beschaving van een hoog staanden godsdienst, tot welks leerstellingen nog thans zooveel, ook buiten Indië en de Indiërs, met diepen eerbied opzien.

Ook Java heeft eenmaal die beschaving gekend — de heerlijke bouwwallen van Borobodoer, Tjandi Sewoe en andere prachtwerken uit het Hindoe-tijdperk, leggen daarvan ook nu nog een sprekend getuigenis af. Dan gelijk in Engelsch-Indië later, werd reeds eene eeuw te voren op Java de islam tegen het hindoeïsme uitgespeeld, en ging met Modjopahit's val en Mataram's opkomst onder de auspiciën der Oost-Indische Compagnie, de hindoesche beschaving, niet als ginds opgekomen uit en samengegroeid met het volk; te niet om plaats te maken voor die van den islam, die overal eeuw in eeuw uit zich kenmerkte door een stilstand, welke in het leven der volkeren op achteruitgang moet uitloopen.

Toen dan ook in 1816 Nederland het bestuur van Indië weder op zich nam, na een zestal jaren te hebben getracht in den chaos van den faillieten boedel der Oost-Indische Compagnie orde te brengen, zag het zich, gezwegen nog van den knak aan het nederlandsch prestige toegebracht door de nederlaag van 1811 en het daarop volgend vijfjarig engelsch tusschenbestuur, uit een oogpunt van moderne, verlichte koloniale politiek, voor een heel wat moeilijker taak geplaatst, dan Engeland omstreeks veertig jaren later in Voor-Indië aanvaardde.

De vloek der veelwijverij was over Java gekomen.

Parsies, Boedhisten, Hindoes en Brahmanen deden door hunne kapitalen, trots tegenwerking van het moederland, de oude, voornamelijk industrie weder herleven en veroverden zich, vijftig jaren nadat de katoenindustrie ten doode scheen te zijn opgeschreven, nieuwe wereldmarkten voor hun producten.

De Javaan belegde zijn geld in productieve door haar legio improductieve vrouwen, en verarmde of bleef in her gunstigste geval met zijn godsdienst op hetzelfde standpunt staan.

Parsies, Boedhisten, Hindoes en Brahmanen beijverden zich als om strijd hunne offers te brengen voor de ontwikkeling van hun volk. De Javaan, die het anders zou hebben kunnen doen, had genoeg te stellen met het onderhoud van zijn familie-tros.

Is het billijk bij eene vergelijking van het werken van

twee koloniale mogendheden de factoren: godsdienst en trap van beschaving te elimineeren en voor de uitkomst een gelijken maatstaf aan te leggen?

Onzes inziens niet.

Dat vooropstellende erkennen wij, dat in Engelsch-Indië tengevolge van den drang naar ontwikkeling onder het volk zelf en veelal door het volk zelf, meerdere zorg aan verdere opleiding van den inlander werd besteed, dan in ons Indië aan hoofdenschoolen, dokter-djawa-school, en in de gelegenheid om van het europeesch onderwijs gebruik te maken werd geboden.

Vere van zelfgenoegzaam tot den door Nederland in Indië op intellectueel gebied verrichten arbeid op te zien, meenen wij dan ook, dat daar nog een wijd veld voor ons open ligt, waar de arbeid ons roept tot krachtig handelen.

Reeds deden zich eenige lichtpunten voor: het reeds vermelde voornemen van het opperbestuur om de koorden van de beurs los te maken voor ruimere beschikbaarstelling van voor het onderhavige doel bestemde fondsen, het voornemen eener opleiding van inlandsche juristen en veeartsen.

Maar er is nog een ander lichtpunt. Dat is de strooming, die door de mohamedaansche wereld, los van de panislamitische idee, gaat en wijst op een streven van een, met behoud van den godsdienst, waarin men is opgegroeid en als één geworden is, zich aanpassen aan de omgeving, den tijd, waarin men leeft.

Daar is nog een ander lichtpunt. Het is de spontane drang, die als bij alle aziatische volkeren van heden zich ook bij den Javaan openbaart, naar ontwikkeling, naar een opbeuren uit den intellectueelen nacht, waarin hij eeuwen en eeuwen lag verzonken. Ziet ze die koelieouders, die hunkerend naar onderwijs verlangen, beschaamd, nu de kinderen op Deli's ondernemingen onderrecht ontvangen, bij de kleinen achter te staan.

Lichtpunten, lichtpunten alle, die hoop geven op goede uitkomsten, op rijken oogst wanneer met milde hand op den onmetelijken akker wordt gezaaid.

Met milde hand! Men roept, men smeekt, men dringt! En het gouvernement heeft nog zoovele nooden te lenigen, in zoovele behoeften te voorzien; en de inkomsten zijn beperkt.

Het was daarom een goede, een schoone idee van den heer Zeeman om een beroep te doen op Neerlands volk om mede te werken daar ginds tot de wedergeboorte van een millioenen-volk, waaraan het zoovele verplichtingen heeft, waarvoor het nu zijn dank kan betoonen.

Een mooie idee, die wij geenszins tot het rijk der utopieën meenen te mogen rekenen te behooren, indien slechte de juiste toon wordt aangeslagen om te werken op het billijkheidsgevoel dier, te oordeelen naar de vele uitingen van zelfbeschuldiging en zelfvernedering, zeker velen, die belangstellen in het lot van Insulinde en zijne millioenen, op de meerderen nog wellicht, die voor een nuttigen arbeid, waardoor men millioenen aan zich verplicht, door het lot aan Neerlands leiding toevertrouwd, waardoor aan millioenen een schoone, heerlijke toekomst zal worden geopend, gaarne hun penningstukken zullen offeren, waardoor de dank van heel een volk Neerland ruimschoots schadeloos zal stellen in nabije toekomst.

Een mooie idee, maar de opwekking ontbreekt, die, de heer Zeeman vergeve ons deze opmerking, niet bereikt wordt door zwartgallig critiseeren, door zelfvernedering en zelfkastijding, waaruit, fakirs en derwijsen mogen

en frank. Hij hurkte niet neder en liet alle vertoon van Javaansche plichtspleging en slaafschheid na, zonder daarom, bij nader inzicht, in beleefdheid of ontzag te kort te schieten. 't Gesprek, dat nu volgde, had als dat met de vronwtjes van zoeven, een intiem karakter.

„Geen jong broekje van een mandoer meer, voor zulk moeilijk terrein, als 't hier is!“ merkte ik op, toen de man heenslofte.

„Voor 't zware bergwerk heb ik een anderen met jonger beenen en krachtiger longen. Deze is niettemin mijn rechterhand, zoo'n beetje mijn factotum. Ziet ge niets bijzonders aan hem?“

„Wat zal ik zeggen? Een tweede, verbeterde editie van een vroegere uitgave. Een desa-man in zijn ouden dag herzien, die, oogenschijnlijk, daarmede andere manieren, zeden en gewoonten en, waarschijnlijk, ook andere begrippen aangenomen heeft, maar toch Javaan gebleven is;“ raadde ik.

„Dat is niet ver van de waarheid vandaan, maar zeg rust: veel verbeterde editie, want hij is lang niet altijd zoo'n braafje geweest als nu. Ge zult in hem wel niet ontdekken een vroeger berucht en gevreesd individu, dat de wegen in zijn district onveilig maakte en er de schrik van de desa's was. Hij behoorde toen onder 't zoogenaamde desa-geboefte, was er zelfs de belhamel van. Nog vroeger, in zijn jonge jaren, was hij er een gezeten landbouwer, van onbesproken gedrag en goeden wil. Maar de heerlijke desa-toestanden, hebben hem naar beneden en ten slotte geheel er onder gehaald.

„'t Is een lange lijdens-historie van aftroggeling en afpersing, van knevelarij en berooving, van allerlei onrecht en geweldpleging.

„Parasieten aasden op zijn bezitting, wisten hem in hun klauwen te krijgen en alle have en goed afhandig te

ons tot waarschuwend voorbeeld strekken, slechts zelfverlaging zonder éénig nut voortvloeit.

Wijzigd daarom, zouden we den heer Z. willen toeroepen, uw prospectus, in overeenstemming met de werkelijkheid, opdat de mogelijkheid geboren worde voor het welslagen eener onderneming, waarvoor naar wij vertrouwen, van een Vereeniging als de onze een steun, naar de mate harer krachten, niet zal uitblijven.

Pers-kroniek.

INHOUD: De heer Fred. Oudschans Dentz, west-indisch ambtenaar, vraagt in een drietal artikelen in De Telegraaf meer belangstelling voor onze West. — De Van-Dag-tot-Dag-schrijver verheugt zich over eenige onbelangrijke wijzigingen in het indische drukpersreglement. — Een herinnering aan den heer pionier van Deli, den heer Nienhuys, op zijn 70^{en} verjaardag. — Een schrandere opmerking van het Algemeen Handelsblad over de olieslagerijen-industrie in Ned.-Indië.

In de Telegraaf tracht de heer Fred. Oudschans Dentz, west-indisch ambtenaar, in een drietal artikelen de belangstelling van ons publiek voor onze west-indische koloniën op te wekken. Het is een soort van program, dat hij ontwikkelt, tevens rectificatie van de vele onjuistheden, welke over onze West bij het publiek in omloop zijn. Er heerscht hier te lande zegt hij — en te recht — een treurige onbekendheid met de gesteldheid daar ginds van toestanden en gebeurtenissen. Punt voor punt gaat hij deze na en geeft hij aan hoe het wél is en niet zooals de moederlandsche „men“ zich de koloniale zaken denkt, waarbij hij niet te onpas, als motto boven de artikelenreeks, koos de woorden van den stichter en oprichter van dit weekblad, den kolonel van Zuylen: „het koloniaal belang is een algemeen nederlandsch belang“.

Het zou ons te ver voeren hier in extenso alles weer te geven, wat de schrijver als gewenscht voor Suriname opsomt. Trouwens voor een uittreksel leenen de opstellen zich niet. Wij meenen dan ook te kunnen volstaan met de conclusie over te nemen, waartoe de heer Dentz komt en waaraan hij tevens een woord van opwekking verbindt om toch onder ons volk meer bekendheid met onze West te verspreiden.

„Dat de pers“, zoo schrijft hij, „in de laatste plaats weinig aandacht aan West-Indië wijdt, is bekend. Aan wie het ligt? Is misschien de Surinaamsche pers zelve oorzaak? Wanneer de bladen hier het voor de kolonie toch veel te groot aantal kranten onder de oogen krijgen (meerendeels slecht gedrukt en geredigeerd), dan is het eenigszins te verklaren, dat men ze weinig aandacht schenkt, de paar bladen uitgezonderd, welke geregeld worden aangehaald. In „De Telegraaf“ lees ik van tijd tot tijd een brief uit Paramaribo. „Eigen Haard“, „Vragen des Tijds“ of „Wereldkroniek“ bevatten wel eens een artikel. Het koloniaal weekblad „Oost en West“ is een der weinige bladen, dat ons geregeld op de hoogte houdt met het nieuws en een reeks Surinaamsche schetsen inhoudt.

„Eertijds las men ook brieven in De Opr. Haarlemmer. Thans niet meer. Overigens bepalen de bladen zich tot zakelijke, ambtelijke mededeelingen en een jaaroverzicht of de rede van den gouverneur ter gelegenheid van de opening der Koloniale Staten. Wat meer brieven uit Suriname waren wel wenschelijk. Een vriendelijke wenk voor de bladen.

„Ook de leesalen en bibliotheken in Nederland zijn over het algemeen karig van lectuur over de kolonie voorzien, al vindt men er oude werken van 1700 en 1800, welke den meesten geen belang inboezemen.

„Dat er belangstelling voor Suriname is gekomen in den laatsten tijd, wij erkennen het dankbaar. Expedities naar de binnenlanden hebben nuttig werk verricht; exploratie

maken. De zweep van den belastinggaarder striemde zijn rug, toen zijn velden, na aftrek van 't aandeel van den woekeeraar, de landrente niet meer konden opbrengen. 't Onbedwongen desa-gespuis, dikwijls handlangers en werktuigen van 't desa-bestuur, deed door roof en brandstichting de rest. 't Was een razzia op zijn goedje. Zijn verarming diende 't desa-hoofd tot middel om hem zelfs zijn mooie, jonge vrouw afhandig te maken. Zoo ging hij den breeden weg op en zonk steeds dieper en dieper. Vier jaar geleden heb ik hem als wrakhout opgevischt. Eerst was hij hier 't schurftige schaap in de kooi. Nu is hij ieders vertrouweling, heeft hij over allen en alles gezag en invloed ten goede.

„Veel van zulk wrakhout drijft er rond in de inlandsche maatschappij — vervolgde hij in Multatuliaanschen gedachtengang — „want het volk van Java ligt met zijn materieel en moreel bestaan gedompeld in een zee van menschelijke ellende, die ten hemel schreit, omdat het zoo heel anders zou kunnen en moeten zijn. Dat is 't werk der ambtenarij en van 't particularisme in dit land. De besten onder u weten nog niet half wat er gebeurt met het volk, te midden waarvan ge leeft; dat bestuurd wordt door menschen, die 't niet kennen, niet eeren, niet liefhebben; dat miskend, misbruikt, geëxploiteerd, uitgemergeld wordt door de over hen, bij procuratie van hoogerhand of bij privilegie van hooge begunstiging, gestelde machten; dat gehoond, onteerd en vermoord wordt of verliefderlijkt onder uwe oogen, zonder dat ge 't ziet of zijn lijden tot u doordringt. Ik heb het recht zoo te spreken, want wat Winoto geworden is, eenvoudig door goed en rechtvaardig willen, is een daad, die ik stellen kan tegenover de woorden, waarmede ik, én ambtenaren én particulieren, aanklaag in naam van den plicht en de roeping, die wij als ernstige beschavers en wel-

FEUILLETON.

DE KLUIZENAAR.

(Een op historischen grondslag berustende schets).

DOOR

A L E.

Hij verdween met gezwinden pas in de binnengalerij. Tamelijk lang liet hij me alleen.

„Er wordt op u gerekend,“ zei hij, toen hij weer verscheen. Ik merkte wel, dat hij schik in 't geval begon te krijgen. Iets van kinderlijke blijheid straalde me tegen.

„Maar sans façon, niet waar? en dan nog iets: zooals ge ziet, heb ik niets bij me. Mijn barang (goed) is al vooruit naar Kenteng.“

„Dat is minder! Een slaapbroek en een kabaai heb ik nog wel over.“

„k Zal dan eerst maar eens gaan afrekenen met die kereltjes ginder, mannetjes van Magissan, die me ook naar Kenteng zouden geleiden.“

„Geef mij maar hun loon, dan zal ik dat zaakje wel door mijn mandoer laten afhandelen.“

Op zijn geroep verscheen nu een al wat bejaard man op het tooneel.

Hoewel veel minder bedremmeld in zijn optreden, had het er toch veel van, dat ook hij zich bij 't onverwachte gezicht van zulk ongewoon bezoek niet heelemaal op zijn gemak gevoelde. Een gewaarwording van intimidatie kwam ook over hem, en met vreemde, vragende oogen naderde hij zijn meester. Overigens was hij los en gemakkelijk in houding en manieren, op 't eerste oog zelfs vrij

in en buiten 't Lawagebied heeft plaats; spoorwegaanleg wordt met kracht voortgezet; een inspectie van den landbouw en een proefstation werken nu sinds een paar jaren; boschexploitatie zal dit jaar een aanvang nemen. Met de verbetering van den veestapel wordt eveneens begonnen, oprichting van een centrale suikertabak is onder bestuurs-aandacht, de bacovennitvoer heeft zijn beslag gekregen; in 't algemeen kan men zeggen, dat er tusschen moederland en kolonie een hechte band bestaat, nauwere aansluiting, en er flink aan de ontwikkeling der natuurlijke hulpbronnen onzer kolonie wordt gearbeid onder bestuursmannen der laatste jaren.

„Toch blijft de groote massa er buiten en er onkundig van!

„Het is daarom dat ik meende, een artikel aan „ons rijk Suriname“ te moeten wijden, opnieuw de aandacht op onze kolonie te moeten vestigen, in de hoop, dat bij een breeden kring van lezers in Nederland de indruk moge achterblijven, dat veel verzuimd is, maar niet alles verloren; dat onze kolonie meer de aandacht van 't Nederlandsche volk verdient en men er het nut van inziet, vereenigingen te steunen, die voor de belangen der koloniën arbeiden, als „Oost en West“ en 't „Algemeen Nederlandsch Verbond“, door welker onvermoeid streven een ontwaakte belangstelling is waar te nemen, al kon ze ook grooter zijn. En daartoe draagt lectuur als 't Suriname-, 't Curaçao- en weldra het Arubanummer van „Neerlandia“, door een 10.000-tal Nederlanders over heel de aarde gelezen, niet weinig bij.“

Aan de wijzigingen onlangs bij Kon. Besl. in het indische drukpers reglement gebracht, heeft de heer Boissevain een van *„Dag tot Dag“* gewijd

Anders geen onderwerp dat zich tot poëtische inspiratie leent! Integendeel een zeer dorre en droge zaak. Kon. Besluiten, cijfers, jaartallen, historische gegevens, worden hier in een der blokken door *„Van Dag tot Dag“* omgewerkt, zonder dat het den schrijver gelukt is om den lezer duidelijk te maken, waarin nu eigenlijk het gewicht van die wijzigingen schuilt. De indische medewerker van het blad zal dan ook wel de grondstof van het artikel geleverd hebben. Maar dit daargelaten, de schrijver vindt de ingetrokken bepalingen (over boeten en processionele aangelegenheden) wel van belang. Nadat hij ze opgesomd heeft zegt hij:

„Dat al deze bepalingen nu ingetrokken zijn, vind ik toch wel van belang!

„Wie dit niet met mij eens is, moest uitgaan van de meening, dat de voorschriften toch niet opgevolgd worden, en dat het er daarom weinig toe doet, of ze al of niet bestaan. Maar dergelijke redeneering is gevaarlijk! Want te eeniger tijd is er eens een hogere of lagere autoriteit, die gebruik maakt van de wapens, hem door het reglement verschaft, om het bedrijf van den drukker, uitgever of boekverkooper onmogelijk te maken!

Is, in den tijd van Gouverneur-Generaal Van Rees, niet de drukkerij van Van Dorp gesloten? Heeft dr. l'Ange Huet als uitgever niet in de gevangenis gezeten, omdat men Busken Huet, die te Parijs woonde, niet straffen kon? Werden niet herhaaldelijk, wanneer een dagblad handelingen van den resident afkeurde, de uitgevers geplaagd door de bepaling in herinnering te brengen, onder sub 6 door ons genoemd?

Het is waar: wie aldus het drukpersreglement toepaste, heeft er nooit veel genoegen van beleefd. Maar dat zou waarlijk niet voor iedereen een beletsel zijn om het reglement te gebruiken, tot handhaving van zijn . . . prestige!

Men kan het nooit weten! En ik verheug me voor mijn Indische confrères en voor de Indische boekdrukkers en boekverkoopers, dat ten laatste aan de boven in 't kort weergegeven bepalingen van 1856 — hoe is het mogelijk, dat zij een volle vijftig jaar konden gehandhaafd blijven! — nu toch een eind is gemaakt.“

Wat zal *„Van Dag tot Dag“* zich dan verheugen als de

doeners van dit volk te volbrengen hebben. Wat Winoto nu reeds is en, naar ik hoop, in de toekomst nog meer worden zal, dat zou, na zoo'n lange overheersching, 't lof van heel Java moeten zijn! Maar 't is er ver van af! En als als ik zie hoe 't Javaansche volk, dat toch zoo rijk begaafd en deugdelijk aangelegd is, lijdt, lichame-lijk en geestelijk, dan zou ik de macht willen bezitten om voor allen de armen te openen, ze allen op te nemen en terecht te brengen, zooals ik dien drenkeling daar ginds, en na hem ook nog een stuk of wat anderen, redden mocht. Helaas, mijn financiële krachten zijn zoo beperkt: ik heb den grooten toeloop moeten stuiten. Maar wie ik opnam, die hebben zich, van den eersten tot den laatsten, de gastvrijheid hier waardig getoond en mij 't bewijs geleverd, dat het volk van Java, wellicht meer dan eenig ander volk ter wereld, verdient gelukkig te zijn en de natuurlijke vatbaarheid heeft om, langs eenvoudigen, weinig kostbaren weg, dit ook te worden. . . . Wat zou er van deze kolonie te maken zijn, als Nederland maar wilde, maar wilde! Maar het wil niet. En het wil niet, omdat het ook eigenlijk niet kan. Het kan niet, omdat het daarvoor niet edel en eerlijk genoeg denkt en voelt. Het was door alle tijden heen, en dit is 't nog, te zeer in zijn zelfzuchtigheid gevangen om tot de toepassing te kunnen geraken van de anders toch zoo dooieenvondige waarheid: dat ook in een kolonie aan de kinderen van het land de rang van eerstgerechtigden toekomt. Dus ging het aan den disch op de plaats van de rechthebbenden zitten en bediende zich, wederrechtelijk, 't eerst van den schotel. En 't bleef daar zitten, in onbeschaamdheid zich voedend tot welgedaanheid, ten koste van de inboorlingen, die aanrechten mochten en zelve vergaan van ellende. Wij waren met deze kolonie in alleszins gunstige positie, en wij hadden

wijzigingen in het indische drukpersreglement, waar het op aankomt, en waarover reeds jaren lang steen en been is geklaagd, tot stand komen!

Een aardig stukje over den heer Nienhuys, den pionier van Deli, vonden wij in het *Algemeen Handelsblad*. Met ingenomenheid laten wij het hieronder volgen:

„Heden“, schrijft het blad, „den 15en Juli 1906, viert op zijn „Villa Medan“ te Baarn de heer Jacobus Nienhuys zijn zeventigsten verjaardag. Op dezen dag, gedenkwaardig zoo voor den onvermoeiden werker, den man van visie en ondernemingsgeest zelf, als voor den geheelen Nederlandschen tabakshandel, die zoo ontzaglijk veel aan hem verschuldigd is, wenschen wij den Nestor der tabakshandelaars onze hulde te brengen.

Niet beter kan dit gedaan worden dan door in het kort iets te vertellen uit zijn levensloop — een prachtig voorbeeld van de macht van één man, wanneer hij zonder zich aan anderen te storen, en met ijzeren energie den weg volgen blijft, die zijn helder oordeel hem als den juiste heeft doen kennen.

Oorspronkelijk door zijn vader tot tabaksmakelaar opgeleid, ontwaakte bij den jongen Nienhuys al spoedig de lust zelfs tabaksproducent te worden. Na eenigen tijd hier te lande bij den tabaksbouw te zijn werkzaam geweest en na een verblijf in Duitschland, vertrok hij op 23-jarigen leeftijd naar Java, waar hij als employé op plantages in Rembang en Probolingó een grondige kennis der cultuur verkreeg.

In 1863 maakte hij kennis met een Arabier, die destijds aan verschillende handelshuizen op Java voorspiegelingen deed van de groote rijkdommen die op Sumatra's Oostkust, met name in Deli, te behalen zouden zijn, en het gevolg was, dat hij zich in datzelfde jaar aansloot bij een gezelschap van handelaars, dat in Deli poolshoogte ging nemen. De voorstellingen van den Arabier bleken zeer overdreven, zoodat men reeds na weinige dagen besloot terug te keeren — met uitzondering echter van Nienhuys, die, de streek voor den tabaksbouw geschikt achtende, besloot had achter te blijven. Hoogst primitief geïnstalleerd in een onbewoond huis, dat de Sultan hem ten gebruike afstond, begon hij hier zijn arbeid, die voor den geheelen tabakshandel van zoo groot belang zou worden.

Na eenig aandringen, ontving de heer Nienhuys de medewerking bij den Sultan van Deli van den Resident te Riouw, met wien hij daarna een contract aanging, dat hem de vrijheid gaf voorloopig tabak te gaan verbouwen waar hij wilde. Hij zou echter den Sultan een uitgaand recht van 50 cents per pikol daarvoor betalen.

Het eigenlijke werk kon thans beginnen, maar nu begonnen ook de moeilijkheden pas in het zoeken naar geschikt werkvolk. De bevolking, bestaande uit Maleiers en Batakkers bleek veel te lui en te zorgeloos om als zoodanig dienst te kunnen doen, en daar de heer Nienhuys reeds aan een der hoofden in de Bataklanden voorschot tot het leveren van werkkrachten had verstrekt, moest hij eerst nog een reis daarheen ondernemen om dat werkvolk of zijn geld terug te krijgen. Slechts van een hem bekende Batakker vergezeld, ondernam hij de gevaarlijke en moeilijke reis door landstroken, waar men nog nooit een Europeaan had gezien, en was hij zoo gelukkig de door hem verstrekte voorschotten terug te ontvangen, die hem voor zijn onderneming onontbeerlijk waren.

Maar nog altijd was geen geschikt werkvolk gevonden. Daartoe ondernam de heer Nienhuys thans een reis naar Penang, in die dagen ook al geen comfortabel tochtje, daar men veertien dagen op een klein bootje vertoeven moest, in het gezelschap van allerlei hinderlijke insecten. Uit Penang bracht hij een tiental Javaansche Hadji's mede, waarmede hij beter hoopte te slagen, maar ook dit bleek een tegenvaller: de Hadji's hielden zich meer bezig

er een voorbeeldig land in voorspoed en geluk van kunnen maken. Een heerlijke grootsche taak met een enorm succes als voorland, lag hier voor ons weggelegd, want de bodem is ongekend vruchtbaar en rijk, het volk in 't bezit van ongemeene vatbaarheid voor evolutie, naast andere hoogstaande kwaliteiten. Wij waren in de beste condities en hadden slechts te willen om door ons koloniaal bezit moreel-groot en machtig te worden. Wij hadden ze, met terzijdestelling van eigen belangen, moeten opleiden en grooibringen, zóó dat wij ons zelve hier overbodig maakten, gelijk het doel van alle opvoeding moet zijn. Maar in stede van onnoodig, door even humanitaire als rationeële leiding, hebben wij ons door wanbeleid vaak onmogelijk gemaakt. De armoede en ontaarding van een verstandelijk en zedelijk aangelegd volk van miljoenen, in een van nature zoo mild bedeed land, is een aanklacht tegen ons, zoo oenteerend, dat ze mij het schaamtegevoel aanjaagt en bitter gegriefd naar hier terugdrijft, iederen keer als ik beneden wezen moet en de stoffelijke en geestelijke ellende van dat volk mij verwijtend toegrijnst.“

Zijn oogen straalden en zijn stem trilde van levendige, eerlijke verontwaardiging. In een behoefte om zijn opgekropte ergernis en bitterheid van jaren te luchten, wond hij zich meer en meer op. In dien toestand van geestesvervoering vond ik het niet geraden eenige discussie met hem te beginnen, misschien ook wel, omdat ik in stilte bekennen moest, dat hij in den grond grootendeels gelijk had. Hij gunde me er trouwens ook niet de gelegenheid toe.

„Naar mijn persoonlijke ervaringen en waarnemingen“ — ging hij voort — „houd ik 't er voor, dat de Javaan, als op zichzelf staand volk, het reeds tot een vrij hoog peil van ontwikkeling zou gebracht hebben. Als hij, in plaats van gekoloniseerd volk te worden, aan zichzelf

LAMBERT WATERREUS,

Sumatrastraat 279

b/d Bankastraat.

Den Haag.

Telefoon 1447.

Gandaria assin — Atjar gandaria.
Palmine (plantenvet) per blik à 1/2 kilo.
Bombaye ducks — Windham Corn (mais).
Nangoeng thee en Pouchong thee.
Geconfijte assem en Assem koekjes.
Sagoe Ambon — Daon Sirih.
Ijskan Tanah — Paroedans etc.
Geraspte Klapper — Java Rijst.

Proefles gratis.

Abonnement geldig in

BERLITZ

meer dan 170 steden

SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 58 a

Gewaarschuwd wordt tegen arglistige nabootsing.

ALLE MODERNE

TALEN

Onderwijs Vertalingen

Prospectus franco.

Moderne Wasch-, Glans- en Strijkinrichting

Mej^{ne} NOORDHOEK & v. d. HEUVEL,

Beeklaan 265

bij de Weimarstraat, 's-GRAVENHAGE.

W. POPPINK,

Prins Hendrikstraat 141-143

DEN HAAG

SPECIALITEIT in het vervaardigen van

Hut-, Mail- en Reis-KOFFERS.

BILLIJKE REPARATIE-INRICHTING voor alle soorten REISARTIKELEN.

Oranje-Hôtel.

NIJMEGEN.

Speciaal ingericht voor

Indische Families.

ware overgelaten, zou hij zich waarschijnlijk tot de beschaafde volken hebben opgewerkt. In wat staat hij ten achter bij den Japanner? Alleen geloof ik, dat de evolutie bij hem nog wat vroeger zou zijn gekomen. Ik heb hier veel tegenspoed gehad. Kort nadat ik Winoto had overgenomen, dat nog in zijn eerste ontwikkeling was, kwam de malaise in de koffiecultuur, die nog aanhoudt. Ik werkte hier dus niet onder al te gunstige voorwaarden. Mijn financiële en persoonlijke krachten waren te zeer beperkt om de hand zóó stevig aan den ploeg te slaan, als ik wel zou gewild hebben. De schatkist van mijn republiek stelde bescheiden grenzen, en ook mijn onderwijs- en opleidingskrachten waren te primitief om op 't stuk van algemeene volksontwikkeling reeds bereikt te hebben, wat ik nog pas in een verwijderde toekomst zie liggen.

't Kostte ons veel inspanning 't hoofd boven water te houden, wat echter niet betlette, dat wij, met vereenigde krachten, wel zóó de viengels wisten uit te slaan, dat

met het geven van godsdienstonderwijs aan de Maleiers dan met den arbeid in de tabak. Toch slaagde de jonge ondernemer er in een vijftigtal pakken tabak naar het moederland te zenden, die zeer gunstig werden beoordeeld en onder de aandeelhouders verdeeld.

Opnieuw werd nu de reis naar Penang ondernomen, waar Nienhuijs ditmaal 120 Chineesche koelies aanwierf. Zij bleken zeer geschikt, maar moesten van meet af aan in de hun onbekende cultuur worden opgeleid. Dit en het orde houden onder het volk, waaronder Nienhuijs de eenige Europeaan was, vorderde natuurlijk weer heel wat zorg, maar nu bleef ook het resultaat niet uit. Het jaar 1865 leverde een oogst op van 189 pakken, waarmee de heer Nienhuijs zelf naar Nederland vertrok, en die hij te Rotterdam tegen een doorsneeprijs van 149 cts zag verkoopen.

De oogst van 1866, waarbij de plaats van den heer Nienhuijs door een ander was ingenomen, mislukte door verschillende omstandigheden geheel. Die van het volgende jaar echter bleek wederom een groot succes, en leverde 35 duizend gulden zuivere winst op.

Thans begonen meerdere tabakskenners hun blikken op het zooveel belovende Deli te richten. De heer Van den Arend met de zijnen, voor wier rekening de oorspronkelijke aanplant had plaats gehad, had zich teruggetrokken; voor den oogst van 1868 waren de benodigde gelden door den heer P. W. Jansen verstrekt. In 1869 nam de nieuw opgerichte Deli-Maatschappij de concessies van den heer Nienhuijs over, bij wien daardoor de grondslag voor zijn kapitaal werd gelegd. Hijzelf vertrok in 1871 van Deli en werd als mede-hoofd-administrateur opgevolgd door den heer J. T. Cremer, die zijn werk krachtadig voortzette en aan wien naast den heer Nienhuijs de Deli-Maatschappij haar bloei voor een groot gedeelte te danken heeft gehad.

Het kleine plantje, door den heer Nienhuijs met zooveel moeite en inspanning opgekweekt, heeft zich tot een prachtige boom ontwikkeld. De een na de zijn de Deli-Maatschappijen uit den grond gerezen, en thans wordt op 110 ondernemingen op Deli tabak verbouwd, waarbij 38 maatschappijen en vele particulieren betrokken zijn. De oogst van 50 pakken, die de heer Nienhuijs in zijn eerste jaar maakte, klom in veertig jaar tot 234,000 pakken, ter waarde van bijna 36 miljoen gulden, in 1904. Er zijn en er worden schatten verdiend in Deli!

De eer: de mogelijkheid hiervan te hebben voorzien en door zijn groote energie en onvermoeibaren ijver den grondslag er toe te hebben gelegd, komt toe aan den kloeken wegbereider, en voortrekker, die heden zijn zeventigsten verjaardag viert.

* * *

In het indisch „Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw“ betoogt de heer Abrahamson de wenschelijkheid om gouvernementen olieslagerijen in Indië op te richten.

Voor particulieren is deze industrie nog niet loonend en voor het gouvernement is het een zaak met 3½ pct rendement. Bovendien vreezen de „particulieren“ voor tegenwerking der ambtenaren.

Het *Algemeen Handelsblad* is het met den heer Abrahamson niet eens.

De heer A. zegt herhaaldelijk, dat de Indische handel er geen belang bij heeft, de olie-industrie te verbeteren. „Dit moge juist zijn“, meent het blad, „als men met „handel“ uitsluitend de heeren kooplieden bedoelt, maar wij meenen, dat elke industrie, die op gezonde basis berust en winsten belooft, van algemeen belang is en ook wel het vereischte kapitaal vinden kan. Ook buiten den beperkten kring van den „handel“, zijn er personen met ondernemingsgeest... althans wanneer deze niet door fiscaliteit of op andere wijze gefnuikt wordt.

Het is de taak eener regeering, dien ondernemingsgeest

stoffelijke en geestelijke ontwikkeling toch al zekere vlucht hebben genomen. Dit durf ik u evenwel te verzekeren: wanneer ik over ruimere hulpmiddelen mocht beschikken, zooals den Nederlandschen Staat ten dienste stonden voor de volbrenging van zijn koloniale zending, dan zou ik kans zien mijn kolonie, binnen een afzienbaar tijdperk, tot die ontwikkelingshoogte op te voeren en in weerstandsvermogen en zelfstandigheidsgevoel zóó ver te brengen, dat zij, haar opvoeding voltooid en vreemde leiding ontwassen, zich meerderjarig zou gevoelen en ook sterk genoeg om geheel op eigen beenen te staan, haar eigen weg te gaan, gerust aan haar lot zou kunnen worden overgelaten. In de gegeven omstandigheden zal ik dien staat van volmaking misschien slechts mogen benaderen, tenzij de tijden mij mochten bijspringen. Maar na een volle eeuw van staatsbeheer, zou Nederland, dat er de macht en de kracht toe had, ten minste al voor Java dat resultaat bereikt kunnen hebben. . . .”

Een kuchend geluid in de binnengalerij, dat ik al eenige malen gehoord had, trok nu eerst zijn aandacht. Hij ging naar binnen en kwam toen terug met de aankondiging, dat het potje gaar was.

Wij gingen aan tafel in de achtergalerij, even sobertjes gemeubileerd, van waaruit wij 't volle gezicht hadden op den lameuzen berg-kolof, laaiende nu in zonnegloed.

't Was een eenvoudige, smakelijk toebereide rijsttafel.

Een Javaansche vrouw, nog in den vollen levensbloei, sehoon niet zoo jong meer, met iets geposeerds en imponeerends over zich, bediende ons. Een inlandsche matrone, zij scheen voor deze gelegenheid haar beste plunje aangetrokken, stemmig Javaansch, zonder opsmuk of njonja-achtigheid.

Zijn *njai* (huishoudster).

te wekken en te steunen. Maar op dit oogenblik is het de hoofdzaak, dat door bevoegde beoordeelaars wordt uitgemaakt, of de cocos-olie-industrie in onze Oost (niet alleen op Java!) levensvatbaarheid heeft.

Wanneer hierover geen twijfel meer bestaat, dan zal die industrie zich niet laten wachten, — wij zijn daarvan overtuigd.

Daarvan zal wel niet alleen het *Algemeen Handelsblad* overtuigd zijn. Iedereen begrijpt en weet, dat wanneer een industrie „levensvatbaar“ is, zij er ook wel komen zal. Maar wat een geest van initiatief spreekt er niet uit dien wensch: dat „eerst bevoegde beoordeelaars“ de levensvatbaarheid moeten constateeren! — Moet de zaak eerst commissoraal gemaakt worden? Een ambtenaar had het in een rapport niet beter kunnen zeggen.

Uit de Oost-Indische Mail.

Tout comme chez nous:

Wordt er in Nederland en in Ned.-Indië veel gemopperd door de Hollanders, in dit opzicht staan wij niet alleen. Ten bewijze hiervan haalt het *Soer. Hbltd.* van 16 Juni het volgende aan uit de *Straits Times*, waarin besproken wordt het rapport over Malakka betreffende 1905:

„Het koloniale gouvernement heeft zich zelf met schande bedekt en zich bespottelijk gemaakt door zijn gebrek aan ondernemingsgeest. Terwijl de Hollanders op Java en Sumatra zich reeds verheugden in al de gemakken, die spoorwegverbindingen opleveren (!) op een tijdstip, dat men voorhistorisch zou kunnen noemen, waren de Britsche kolonisten in de Straits Settlements, door het verzuim der autoriteiten, genoodzaakt het met stoomers langs de kust af te doen en verder de rivieren op te stoomen . . . De Hollandsche voortvarendheid op het gebied van den aanleg van goede spoorwegen is voor ons steeds een harde kost om te verduwen geweest; de kolonisten hebben haar verduwd, zonder zich te verzetten . . . enz.“

In de *Locomotief* van 15 Juni komt een correspondentie voor, waaruit blijkt dat het gerucht gaat, als zouden de noodige voorstellen, betreffende een **nieuwe regeling voor de bevordering enz. van officieren van het Indische leger** naar Nederland zijn verzonden. Zekerheid omtrent den aard dier voorstellen heeft de redactie van het *Ind. M. Tijdschrift* nog niet kunnen verkrijgen.

De regeling geldt niet minder dan een herziening van het bestaande arbeidscontract tusschen de Indische officieren en den Staat.

„Is het nu geen bescheiden eisch van rechtvaardigheid en tevens van verstandigheid, de wederpartij — in casu de Indische officieren — te hooren over een regeling, die hen direct betreft en over hun wel en wee in zoo hooge mate zal beslissen, te meer nu in het vrij algemeen verlangen om de positie van den Indischen officier bij de wet te regelen, tevens een motie van wantrouwen schuilt in de bekwaamheid der Indische regeering als wetgever in deze aangelegenheid?“ vraagt schrijver.

Ongetwijfeld. En het wantrouwen — de huidige bevorderingswet en de jongste tractementsregeling zijn er het bewijs voor — is niet zonder grond.

Het geldt hier een arbeidsovereenkomst, waarbij de Staat partij is, al moge men ook beweren dat de verhouding van den Staat tot zijn ambtenaren een publiekrechtelijke is.

Schrijver acht vooral de wijze van verandering verkeerd en licht door voorbeelden toe welk een ongerijmdheid er door het enghartig vasthouden aan een rangenformatie kan ontstaan.

De ontevredenheid onder de officieren neemt toe, ja in den laatsten tijd onrustbarend. Men heeft getracht ze te bezweren door de jongste herziening der officiers-tractementen; men heeft bedoeld meer eenheid te brengen in de salariering en verkregen nog grootere ongelijkheid, nog meer verscheidenheid dan vroeger. Thans zijn er officieren aan te wijzen van de zelfde opleidingsinrichting en van gelijken datum van aanstelling tot officier, wier tractementen uiteenloopen van f 210 tot f 450 's maands. Het is juist de hier geschetste ongelijkheid, die de ontevredenheid veroorzaakt, die tevens is geworden een ernstige bedreiging van 's lands belangen.

JAVA EN MADOERA.

Madoera. De resident van Madoera seinde 18 Juni jl. dat hij den 16en Juni de koortsdistricten Arosbaja en Sepoeloe heeft bezocht en de ziekte-toestand gunstig blijft. In genoemde districten in en Ketapang bedroeg van 1—10 Juni het aantal dooden resp. 22, 24 en 3 en het aantal zieken op 10 Juni 580 4589 en 774. De padi-oogst staat bevredigend, van Polowidjo is de aanplant vrij gunstig. Daardoor is hulpverschaffing hoogst waarschijnlijk onnoodig.

In Bangkalan zijn meerdere koortsgevallen voorgekomen, maar na onderzoek, door achtte Dr. Terburgh de toestand niet onrustbarend, echter behandeling noodzakelijk.

Blijkens het verslag van de **Handelsvereniging** te Soerabaja over het afgelopen jaar, kan de algemeene toestand van den handel onvoorwaardelijk gunstig genoemd worden, niettegenstaande sommige gegevens daarmede in tegenspraak schijnen te zijn.

In de eerste plaats toch was de economische toestand van de bevolking in de binnenlanden van Java's Oosthoek weder minder gunstig geworden, tengevolge van den zeer middelmatigen rijst-oogst, welke dit jaar werd verkregen, zoodat reeds enkele maanden na het binnenhalen daarvan te verwachten was, dat belangrijke aanvoeren van buitenlandse rijst zouden noodig zijn, welke aanvoeren dan ook vroeger dan gewoonlijk begonnen. In

't algemeen kan gezegd worden, dat vrijwel alle voedingsmiddelen der bevolking hoog in prijs waren, zoodat vooral tegen het einde van het jaar, *mais* en *cassave* niet als uitvoer-artikelen konden worden gebezigd en verwerkt, aangezien die tot hoogere prijzen dan de exporteurs konden aanleggen door de consumptie werden opgenomen.

Ten tijde van de opmaking van het verslag was daarin nog geen verbetering gekomen en laat het zich aanzien, dat ook gedurende het eerste halfjaar 1906 een belangrijke invoer van rijst zal moeten volgen. Voor den **sukkerproducent** is het jaar 1905 zeer voordelig geweest, hoofdzakelijk tengevolge van de betere prijzen, die voor den 1905r oogst konden worden bedongen.

De **koffie-oogst** was wederom over het algemeen zeer middelmatig, terwijl de cultures door de bevolking veel nadeel ondervonden van de abnormaal lang aanhoudende droogte tegen het einde van 1905, waardoor ook de tabakscultuur in Malang, Kediri en Rembang schade leed en de mais-oogst grotendeels mislukte.

De **Importhandel** had ondanks dit alles geen reden van klagen en verheugde zich in een, zij 't niet bijzonder grooten, dan toch bevredigenden omzet, terwijl de zaken der tweedehands-handelaren ook wat beter moeten zijn geweest, te oordeelen naar den kleineren omvang der voorgekomen stagnatiën, alhoewel het cijfer der passiva niettemin nog bedroeg: f 1.205.033.14, waartegenover de activa en accoorden staan tot een bedrag van f 340.341.12 zoodat f 864.692.02 als verloren moet worden beschouwd, waarvan een bedrag van + f 200/m ten nadeele van den Eur. Importhandel moet gebracht worden, alsmede een bedrag van f 300/m ten laste van den Exporthandel.

In 't kort samengenomen kan de algemeene toestand niet ongunstig genoemd worden, hoewel de nitkomsten van den handel gedurende 1905 niet ten volle aan de verwachtingen beantwoord hebben.

In verband met het bepaalde, waarbij werd vastgesteld dat aan Javaansche contract-arbeiders **zeepassen** kunnen worden uitgereikt zonder vergunning van den regent, als zij slechts, voorzien zijn van een bewijs van hun desahoofd, streeft het emigratiekantoor van de firma Soesman te Semarang er naar, het voorschot, dat den emigranten op Java wordt uitgereikt, zoo klein mogelijk te doen worden, opdat hun zoo min mogelijk geld afhandig gemaakt kan worden vóór hun vertrek.

Daartoe heeft het kantoor zich in verbinding gesteld met alle ondernemingen op de Buitenbezittingen, die met Javaansche contract koelies werken, en van allen toezegging verkregen, dat zij, na 1 Juni, bij het verleen van orders voor de levering van koelies, de voorwaarde zullen stellen, dat niet meer dan f 20 voorschot mag worden verleend; waarvan op Java niet meer dan f 14 met den emigrant mag verrekend worden.

Slechts één onderneming, die voor de exploitatie der Ombilin-velden, maakte bezwaar.

De inspecteur van den arbeid Hoetink betuigde echter zijn volle instemming met het plan.

Aan de *Locomotief* wordt uit Tosari gemeld, dat het nu toch vast staat dat in het Tenggergebied een **herstellingsoord** zal worden gebouwd ten behoeve van de Koninklijke marine en wel in de eerste plaats voor mindere schepelingen en het machine-personeel, wier leven aan boord der oorlogsschepen nu niet bepaald rooskleurig is. De gelden voor den bouw zijn zoo goed reeds als toegestaan.

Had men vroeger, in verband met het bovenstaande, het oog geslagen op Tosari, als zijnde op Java het meest daartoe geschikt, thans blijkt, dat aan een vestiging daar vele moeilijkheden zijn verbonden, die niet dan met hooge kosten kunnen overwonnen worden.

Evenwel, men schijnt het Tenggergebied, en terecht, nu nog niet zoo vlug te willen prijs geven voor de Jantjes, althans van bevoegde zijde vernam de correspondent, dat nu onderhandelingen zijn aangeknoopt met den eigenaar van het herstellingsoord Nongko-Djadar, eveneens in Java's paradijs gelegen. De eigenaar vraagt, voor geheel afstand van gebouwen en grond, de ronde som van tachtig mille. Dan moet er natuurlijk nog veel bijgebouwd en veranderd worden, alvorens het doel bereikt is, gesteld al dat het bod door de regeering wordt aangenomen.

Aangaande den toestand in de **Blawisstreek** deelt een correspondent van de *Locomotief* weinig gunstige bijzonderheden mede. Er zou schaarschte heerschen en wel eens hongersnood kunnen ontstaan blijkens het laatste rapport over den stand der voedingsmiddelen in de afdeling Lamongan, hoewel de toestanden voorsnog geen bezorgdheid behoeven te baren. De regeering is met 't vorenstaande in kennis gesteld, terwijl den asst-resident van Lamongan is opgedragen telegrafisch te berichten, zoodra gebrek aan levensmiddelen geconstateerd wordt. De Blawisstreek is een onafzienbare rawah, een reeks van moerassen; in den westmoesson gelijkt zij een groot en diep meer, een zee zelfs, waardoor dan ook van de pl. m. 600 bewoners van Blawi en omstreken, voor het meerendeel visschers of orang gogoh van beroep, velen hun huisjes verlaten moeten en tijdelijk elders een goed heenkomen zoeken; in den Oostmoesson staat er altijd water en eerst in de maand Augustus of September loopt 't hier en daar droog en dan gaat men er padi planten, maar dikwijls mislukt alles door ziekte in het gewas of insecten. Het vorige jaar is in die streek geen padi aangeplant, van wege de vele regens; ook in de niet ver van daar gelegen Bengawandjero-streek ontstonden vele en zware overstromingen, waardoor er weinig of geen padi verbouwd kan worden, zeer begrijpelijk dus, dat de levensmiddelen in 't Lamongansche zeer schaarsch zijn.

(Wordt vervolgd.)

BUITENBEZITTINGEN.

Celebes. De *Deli Crt.* van 14 Juni bericht dat troepen onder kapitein Lenshoek te Madjene zijn gedebarkeerd, zonder dat tegenstand werd ontmoet. Men vond de woning van den Sjahbander, nog een ander huis en de pasangrahan verbrand. Het lot van den klerk Smidhamer is onbekend; vermoedelijk werd hij door kwaadwilligen medegevoerd. De geldkist is verdwenen. Een politiedienaar werd gedood. Het landsbestuur is gevlucht. De assistent-resident Vermeulen stelt een onderzoek in. Volgens later bericht in hetzelfde blad van 19 Juni rukte genoemde kapitein den 13en Juni van Madjene uit naar Alloe, de verzamelaarsplaats der hoofden bij kampong Parogo. Vijf uur van Balang Nipa stuitte de troep op een bende van 600 man en werd genoodzaakt terug te trekken. De colonne werd z.g. naar huis gebracht met geweer- vuur tot een uur gaans van Balang Nipa.

Het bivak te Madjene werd beschoten door 200 Madjeners, die ten slotte op de vlucht sloegen.

De pakketvaartstoomer van der *Lijn* bracht den radraaijer in Tomesiri Aloe aan. Den 19en Juni is de Overste Lanzing per Si boga vertrokken. Bij Langa werden nog 50 man aan boord genomen, zoodat voor de actie in Madjene nu 190 man beschikbaar zijn. Overste Lanzing neemt de leiding over.

Een later telegram meldde dat de colonne in de Toradjalanden omstreeks 3 Juni een mislukte poging deed om bij Bontoasoe het gebied van Posangsikoe binnen te rukken. Onzerzijds gesneuveld een, zwaar gewond vier, licht 21 minderen. Versterking van de Doerie-Colonne met 1 sectie snelvuurgeschut kon 16 Juni Rantepas bereiken. De nieuwe civiel en militair gezaghebber zou den 21sten Juni derwaarts vertrekken.

Blijkens een op 16 Juli j.l. van den gewestelijken militairen commandant te Makassar ontvangen telegram zijn bij een lansaansval op het bivak te Watampone (Boni) op 15 Juli j.l. gesneuveld drie Europeesche militairen en gewond een Europeesch en een inlandsch militair allen beneden den rang van officier. De vijand werd met achterlating van 51 dooden verdreven.

Blijkens onlangs ontvangen draadbericht uit Indië is de Boni-expeditie onthouden en de Overste H. N. Swart benoemd tot gouverneur van Celebes en onderhoorigheden.

West-Indische Berichten.

In eene correspondentie uit Albina aan een der paramaribosche bladen lezen we, dat het plaatsje de nadeelen ondervindt van het nauwlettend toezicht der fransche douane op den uitvoer van goud uit de naburige kolonie, zoodat er te Albina heel wat minder geld tegenwoordig onder de menschen komt.

In verband hiermede ontleenen wij het volgende schrijven aan de *Dépêche Coloniale*:

„Eene zaak trekt al meer en meer de aandacht in (Fransch) Guyana. Het is het afvloeien van het in de kolonie door goudzoekers gevonden goud, die, de fransche douane-posten aan de Marowijne mijdende, het product van hunnen arbeid op hollandsch grondgebied verkoopen, ten nadeele zoowel van den handel in de kolonie als van het koloniaal budget. Den handel wordt een belangrijk element voor zijne transactien ontnomen, terwijl het budget niet alleen de op het edel metaal vallende rechten derft maar ook die voor de goederen, welke zouden zijn ingevoerd wanneer die hoeveelheid goud op fransch gebied ware aan den man gebracht.

Ligt de oorzaak van dit euvel in de hooge uitvoerrechten? Het antwoord ligt voor de hand. Dat recht is in Hollandsch Guyana hooger dan in onze kolonie.

Laat ons eens nagaan wat de goudzoeker heeft te doen om zijn product te gelde te maken. De oorzaak van den huidige toestand laat zich daaruit op natuurlijke wijze verklaren.

De goudzoeker komt bij de fransche douane. Hij moet door vertoon van een pas aantoonen, dat hij alvorens naar de goudstreek te gaan aan alle voorgeschreven formaliteiten en eischen heeft voldaan. De hoeveelheid edel metaal, die hij aan de douane voorlegt, moet op enkele grammen hoogstens na dezelfde zijn, als die, welke op den pas is aangegeven. Een grooter verschil heeft beslag op het product ten gevolge.

Te Cayenne zelf is het, met 't oog op het klimaat, hoogst bezwaarlijk zuivere weegschalen te hebben. Op de placers, die men niet dan na het overwinnen van de grootste bezwaren bereikt, is zulks eenvoudig onmogelijk.

Is het verder niet al te erg om een hoeveelheid goud in beslag te nemen wegens het verschil van enkele grammen tusschen de aanwijzing op den pas en het bij de douane bevonden gewicht, wanneer het goud loyaal en in zijn geheel aan den fiscus wordt voorgelegd?

Lijkt het niet billijk om zich tevreden te stellen met het heffen van het recht naar reden van het bij de officieele weging bevonden gewicht?

Zijn product, hoe ook verkregen, vertegenwoordigt voor den goudzoeker een enorme som van ontbering en gevaren boven en behalve den door hem gepresteerden arbeid.

Het is de vrees zijn product in beslag te zien nemen, die hem de fransche douane-posten en bijgevolg onze kolonie doet mijden.

Wat gebeurt er, wanneer de goudzoeker zich naar Hollandsch Guyana begeeft. Geen pas bezittende is het voor hem voldoende te verklaren dat zijn goud uit den vreemde afkomstig is.

Het goud wordt dan gewogen, bij de douane gede-

poneerd en een bewijs aan den eigenaar verstrekt. Hiermede begeeft de goudzoeker zich naar een opkoo-per, om zijn goud ten verkoop te bieden. De opkoo-per begeeft zich naar de douane en neemt bij het sluiten van den koop, het goud mede na de rechten te hebben betaald.

De Hollanders trachten niet de dingen volmaakt te doen; zij doen de zaken practisch en op gemakkelijk toe te passen wijze. Hun particuliere belangen zoowel als hun budget zijn er verre van daaronder te lijden. Hoeveel eenvoudiger zijn de formaliteiten aan de contribuabelen opgelegd.

Zulk een wijze van handelen biedt nog een ander voordeel. De fraude bij den uitvoer wordt daardoor nagenoeg volkomen belet.

Het is een bekend feit dat veel van het, te Cayenne zelf aangebrachte goud, de kolonie op frauduleuze wijze verlaat, dat is, niettegenstaande de toewijding en den ijver der douane-beambten, zonder dat het uitvoerrecht daarvoor betaald is.

Wanneer men tegen afgifte van een reën het goud bij de douane aanhield dat door niet-bevoegden werd aangebracht, dan zou de opkoo-per het product in ontvangst nemen. Bij de douane zouden dan de opkoo-peren en de door dezen gekochte hoeveelheden goud bekend zijn.

Het uitvoerrecht zou als nu eerst op het oogenblik van den uitvoer worden geheven. Maar den fiscus zou het gemakkelijk vallen na te gaan of de uitvoer met den aanvoer klopt, en in geval van groote verschillen opheldering te eischen.

De huidige bepalingen zijn uitstekend bij toepassing op een centrum van deugdelijk ontgonnen en gemakkelijke bereikbare placers.

Dan, de goudindustrie is in Guyana in hare kindsheid en men vindt er nog slechts 1 inwoner op 2 vierkante kilometers, terwijl aan wegen naar het binnenland slechts de, door vallen en andere hindernissen moeilijke bevaarbare rivieren aanwezig zijn. Menschen en kapitaal ontbreken nog. Zou de grootst-mogelijke vrijheid hier niet op hare plaats zijn, en zouden wij ook niet trachten praktische, wezenlijke resultaten te bereiken en niet naar eene volmaaktheid streven, die nimmer van deze wereld zal zijn?

Men moet zich wachten te veel te willen reglementeeren, waardoor een natuurlijke ontwikkeling wordt belemmerd. Reglementeering is alleen noodig voor een land, waarin de hulpbronnen zich in vollen groei bevinden. Men dijk een rivier in, wanneer de water-toevoer te groot is, men beschermt een plant niet, dan wanneer zij de kiemperiode achter den rug heeft.

Het kan dunkt ons, geen kwaad de aandacht op vorenstaand schrijven te vestigen, waarin opgesloten ligt de klacht, dat onze kolonie mooi weer speelt van het op onwettige wijze in Fransch Guyana verkregen goud, en de aansporing tevens om in laatstgenoemde kolonie wat minder nauwgezet toe te kijken, vanwaar het goud komt wanneer het maar in de kolonie wordt verhandeld en er rechten voor worden betaald.

De klacht komt hierop neer, dat ten onzent op weinig scrupuleuze wijze het goud, waarmee de onwettige eigenaars, die het door maraude verkregen, in de eigen kolonie geen weg weten, als het ware wordt binnengelokt.

In de zitting van de Koloniale Staten, waarin de ontwerp-begroting voor 1905 werd behandeld, wees het Staten-lid Morren op den merkbaaren en verblijdenden vooruitgang van Albina. Zou deze vooruitgang zijn te danken aan den omzet van het uit Fransch Guyana gesmokkelde goud?

Volgens uitlatingen in de fransch-koloniale pers moet deze smokkelarij bepaald groote afmetingen hebben aangenomen. Men spreekt van eenige duizenden kilogrammen goud, die in een tiental jaren aldus hun weg buiten Fransch Guyana vonden. Zouden de 225 kilogrammen van het edel metaal, die ten vorigen jare door de Surinaamsche Bank als van de naburige kolonie afkomstig werden verzonden, aldus in Suriname gekomen zijn?

Wij hopen het van niet, maar in elk geval geeft het hiervoren aangehaalde bericht ons gereede aanleiding tot het vermoeden, dat de door den heer Morren indertijd geciteerde opkomst en bloei van Albina op ondeugdelijke basis beruiste, die den raad van genoemd ex-Statenlid om dien bloei te bestendigen door aan de plaats in den vorm van vestigingsplaatsen een zeker middel van bestaan te verschaffen, geenszins overbodig was.

De, door den franschen schrijver aangegeven faciliteiten, aan het vreemde goud verleend, komen ons ook een weinig bedenkelijk voor. Welken waarborg heeft men dat het niet door maraude op het eigen gebied — in de Lawa-streek — werd verkregen?

Nogmaals — wij hebben gemeend het hier weergegeven schrijven, waarvan de enkele onnauwkeurigheden ten aanzien van Suriname's goudindustrie — alsof daar de door den schrijver voorgestane vrijheid, welke onzes inziens op vrijbuitertijf zou moeten uitloopen, algemeene regel ware — door den deskundigen lezer wel zullen zijn gerectificeerd, onder de aandacht der bevoegde autoriteiten te moeten brengen, in de hoop dat daarop het noodige licht valle.

„Wat gij niet wilt dat U geschiedt, doe dit ook aan anderen niet“, geldt ook in de politiek, zouden wij zoo zeggen.

De Nieuwe Surin. Cour. was zoo vriendelijk in haar nummer van den 14en Juni ll. de aandacht harer lezers op ons blad te vestigen, met de aansporing om zich hierop te abonneeren of lid te worden onzer Vereeniging. Wij zijn het blad hiervoor dankbaar,

maar meenen een kleine rectificatie op zijn bericht niet achterwege te mogen laten. De kosten van abonnement op ons blad of het lidmaatschap onzer Vereeniging, waarin zulk een abonnement ligt opgesloten, bedragen toch niet 4 gld. 's jaars, maar slechts 2 gld. 50 als minimum-contributie.

Surinaamsche Schetsen.

XI.

KOLONISATIE.

Europeesche kolonisatie in Suriname is den laatsten tijd een onderwerp van bespreking geworden. Het is een vraagstuk van groot belang voor de kolonie geweest, sedert de eerste volksplanters met Lord Parham overkwamen. Ook zij waren Europeanen, die in 4 à 5 jaar tijds (en dus in een heel anderen tijd en met gebrekkige hulpmiddelen) 40 à 50 suikerplantages aangelegd en het land bewoonbaar gemaakt hebben.

Zooals reeds in een vroegeren schets aangestipt, heeft Suriname geen oorspronkelijke bevolking van Europeanen. De werkelijk oorspronkelijke bevolking, de Surinen, is uitgestorven. Arowakken en Caraïben bevolkten toen het land; negers uit Afrika werden ingevoerd, later Chineezers, Britsch-Indiërs en Javanen. Vele vermengden zich. Dit wat aangaat de gekleurde bevolking. Deze kolonisatie van kleurlingen, hetzij ze tot het ethiopische, mongoolsche of kaukasische ras behooren, kan men vrijwel als geslaagd beschouwen.

Blijvende vestiging van Europeanen is sedert eeuwen beproefd, is mislukt en geslaagd, en heeft — zooals geen ander onderwerp — zoozeer tongen en penen in beweging gebracht, zonder dat men het er over eens kon worden. Tot op den huidige dag loopen de meeningen omtrent de mogelijkheid van Europeesche kolonisatie zeer uiteen.

Bij het zoeken naar (het nimmer ontdekte) *El Dorado*, de gouden stad aan het onbekende meer van *Parima*, gelegen, waar, volgens de legende, de daken der huizen met zuiver goud bedekt en de onnoemlijke schatten der *Peruaansche Inca's* verborgen waren) beproefden Engelschen, Nederlanders en Franschen er beurtelings vasten voet te krijgen tot het aan Lord Willoughby gelukte aan de rivier de Suriname eene *Volksplanting* te stichten.

Door den komst der *Joden* (waarover mijn vorige schets handelt) nam het aantal Europeesche Kolonisten in grooten getale toe.

Reeds onder het bestuur van van Aerssen van Sommelsdijck werd een proeve van Kolonisatie genomen. Honderden *Fransche uitgewekenen*, waaronder vele handwerkslieden en landbouwers, vestigden zich in Suriname en kwamen daar zoo zeer tot welvaart, dat eerst in 1686 en nog lang daarna vele anderen hun voorbeeld volgden.

De meesten hunner verkregen rijkdom en aanzien, en de namen van vele plantages herinneren nog altijd aan de voormalige fransche eigenaren. Ook vele *Labadisten* — toen ter tijd gevestigd op de Stins Thesinga bij Wieuwerd (Friesland) aan de zusters van van Sommelsdijck toebehoorende —, kwamen naar Suriname over. Het stelsel van strenge opleiding willende handhaven, vestigden zij zich 3 dagreizen van Paramaribo op *Providence* doch de aanvallen van Indianen en weggevoeren slaven, verslapping van tucht en onderlinge oneenigheid, deden deze vestiging na een kort tijdperk van bloei, te gronde gaan. Bij voortdoring bleef de aandacht der nieuwe bewindvoerders, uit hoofde van de schaarsheid van bevolking op 't vraagstuk der kolonisatie gevestigd; in 't 4e artikel der voorwaarden, op welke de staten van Zeeland zich bereid verklaarden de kolonie in 1679 af te staan aan de W.-I. Compagnie, werd ook gewezen op kolonisatie, welke „vermeerdering van opgezeeten en coloniers het eenigste middel is, om de gemelde kolonie ten voordeele van den staat te doen openmen en te reussereen“. Eveneens werd in het octrooi van 1682 door de Staten-Generaal aan de W.-I. Compagnie verleend, bepaald „dat dewijle tot den aanbouw der voorsz kolonie mede ten hoogsten nootzakelijk is, dat het getal der blanke menschen aldaer, soveel en spoedigh mogelijk „geaugmentert werde, so zal de Compagnie bezorgen dat derwaerts nyt deze landen zovle personen mogen worden „getransporteert, als de voorsz Compagnie sal kunnen en „bequaem wesen nyt te werken“ en daarom werd voorgeschreven dat „alle schepen der Compagnie nyt deze landen derwaerts aankommende gehouden sollen sijn (de „compagnie sulx begeerende) yder twaalf Persoonen over „te voeren voor een somme van dertigh guldens voor „yder Persoon.“

Doch in weerwil van deze en andere maatregelen en de vele faciliteiten den kolonisten toegezegd, bleef een vestiging op eenigszins uitgebreide schaal achterwege.

Een der plannenmakers was *Mr. Alexander Salonthay van Salontha*, een Hongaar, meester in de rechten, gewezen officier in Hollandschen dienst, later „Luit.-Colonel en commis van oorlog“, daarna planter op Nieuw-Java en Manheim in Suriname. Op grond van eigen ervaring, schreef hij, „dat in het algemeen het niet alleen mogelijk is, maar zelfs „noodig dat de Blanken self werken, zulks vereijst hun ge- „zondheid. Ik heb geen eenigsten gekent, die van al te veel „werken gestorven is, maar veelen die van 't ledig zitten „vergaan zijn“. Aan de vele plannen van Salontha, die o. a. eene vestiging van blanken langs de rivier Com-mewijne aanbeval, werd nimmer uitvoering gegeven.

Een ander plan was het „uitvoerig Project om de bevolking in de Colonie Suriname te bevorderen“, waarschijnlijk van de hand van den Secretaris *Gosenaar* (zonder vermelding van jaartal). Ook hij stelde vestiging voor van boerenfamilien aan de Com-mewijne „doch de overvoering deeser lieden moet niet eerder geschieden, dan „wanneer de plaatsen tot hun verblijf geschikt en in orde „zijn gebracht, welke nader zal worden opgegeven.“

Een volgend ontwerp (eveneens ongedagteekend) doch uit het laatst der vorige eeuw afkomstig „Project omme 20 a 25 familiën zeer voordelig te plaatsen en te establisseren in de Colonie Suriname“, is zeer merkwaardig, omdat het wijst op eene der oorzaken van mislukking van vroegere proefnemingen. Het stelde vestiging dicht bij Paramaribo voor en eindigt met eene uitvoerige berekening van kosten, welke voor ieder huisgezin f 1250 zouden bedragen, als voorschot in 8 jaar tijds terug te betalen.

* * *

Achtereenvolgens hadden proeven van Europeesche Kolonisatie plaats met de *Palzers* in 1747, met de *Zwitsers* in 1748, aan het *pad van Rama* in 1755, te *Albina* door *Wurtembergers* in 1853, met *Hollandsche boeren* aan de *Saramacca* in 1845.

In het kort wil ik van ieder iets mededeelen en ten slotte iets van de tegenwoordige plannen.

Als het beste middel om de plantages te beschermen tegen de wegloopers (marrons), werd aanbevolen het bevolken der Bovenlanden met blanken, en wel, zooals door de joodsche Natie uitdrukkelijk werd voorgesteld, uitsluitend met christenen, daar de varkenskweek, de jacht en de visscherij die daar met goed gevolg konden worden gedreven, voor joodsche familiën geenerlei nut hadden. Dit denkbeeld kwam in 1747 tot uitvoering onder den Gouverneur-Generaal J. J. Mauritius. Een 12 tal planters beoefde den gouverneur de nieuwe gezinnen aanstonds op de plantages te plaatsen, zoodat toen met 8 hoofden van gezinnen uit den *Palz* afkomstig, een overeenkomst getroffen werd. Doch de planters bleven ingebreke hun belofte gestand te doen en de verblijfplaats gereed te maken of slaven te geven.

Toen zij echter aankwamen bleken zij ten eerste geen boeren te zijn en brachten zij een ongehoord aantal kleine kinderen mee! De Gouverneur was met hen verlegen. In 1753 werd hun vestigingsplaats door wegloopers overrompeld en alle have en goed geroofd. Enkele hunner werden daarop naar 't *Oranjepad* gezonden (waarover later), terwijl de anderen een verblijfplaats vonden op de plantages „terwille van de vrouwen en meisjes, die veel in den smaak vielen“, zooals een brief luidde.

Met de *Zwitsers* liep het al even treurig af.

In 1747 werd door de Directeuren der Ed. Sociëteit van Suriname met de *Bussy*, — apotheker van 't hospitaal en Piemontees van geboorte, die zich toen in Europa bevond — een overeenkomst gesloten tot het overbrengen van eenige Zwitsersche gezinnen. Met 17 gezinnen uit *Basel* werd een contract gesloten. Doch de *Bussy* had hun de gunstigste bepalingen toegezegd, zooals 100 akkers land in eigendom, met recht nogmaals op 100 akkers, voorts koeien, geiten, schapen, pluimvee, paarden, slaven, een jaar levensmiddelen, zaden, gewassen, landbouwgereedschappen, enz., benevens vrije retourpassage. Toen zij in 1748 aankwamen, was er tot hunne ontvangst niets gereed, en zag de Gouverneur zich genoodzaakt een oude kostgrond in de *Para*, waarop nog eenige gebouwen stonden, aan te kopen. Doch vreeselijke oneenigheid rees er tusschen den beruchten predikant *Duvosin*, de *Bussy* en de *Zwitsers*, en de Gouverneur schreef dat de *Zwitsers* en *Boeren* hem alleen ruim zooveel „occupatie“ en hoofdbreken gaven als alle andere zaken te zamen, want tengevolge van enkele bijzonderheden heeft „de zaak der *Zwitsers*“ — zooals zij in de officieele stukken luidt — een zekere vermaardheid verkregen. De toestand op het etablissement ging steeds achteruit. Beroofd van de leiding van de *Bussy* en geheel aan hun lot overgelaten, door omwonende planters gekweld — die zelf hunvee heten doodschieten — weldra door ziekten geteisterd, verlieten velen de vestigingsplaats en begaven zich naar Paramaribo, waar zij vrije retourpassage eischten, hetwelk de Gouverneur hun niet kon toestaan. Tengevolge van allerlei kuiperijen en laster werd Mauritius naar Nederland teruggedroeven om zich te verantwoorden; de *Bussy* werd ook verbannen en kwam tot een rampzalig einde.

Mr. *Crommelin*, de opgevolgde Gouverneur schreef in 1753 dat de wegloopers in *Para* het dorp der *Zwitsers* overvallen hadden en de huizen geplunderd. Enkele werden „met prison en andere geweldzame middelen“ gedwongen zich op het *Pad van Rama* neder te zetten.

De geschiedenis van het *Pad van Rama* (ook bekend als het *Oranjepad*) vult een der somberste bladzijden van de zoo donkere geschiedenis der kolonie.

Deze weg werd aangelegd van *Rama* (aan de *Suriname*) tot de *Saramacca*, met het doel om aldaar posten te leggen tot dekking van de bovenplantages van *Suriname* en *Para*. Een commando van 50 slaven en eenige burgers, benevens 70 soldaten werden daartoe aangewezen door generaal *Van Sporcke*; ziekte sleepte de meesten jammerlijk ten grave. Na een nieuwen driesten overval der *Marrons* werd besloten „het *Oranjepad* volkomen te peupleren“; aan hen die zich daar wilden vestigen, onder verbintenis er 10 jaar te blijven wonen, werden tal van voordeelen toegekend, terwijl aan den Duitschen *Baron von Bulow* met de betrekking van burgemeester een gratificatie werd toegekend voor ieder gezin, dat hij tot vestiging wist over te halen. De plaats van vestiging werd *Carolinburg* gedoopt en gedurende de eerste maanden van 1755 vestigden zich aldaar 50 personen. Ofschoon aanvankelijk alles goed ging, bleek von *Bulow* zooveel reden tot klachten te geven, dat hij werd afgezet. Het etablissement werd, daar het niet voldeed, ten slotte opgeheven!

De kolonisatie van *Wurtembergers* te *Albina* vindt men in mijn 9e schets over *Albina* en *Kappler*.

Alleen zij hier nog vermeld, dat van de verdere lotgevallen van *Kappler's* Europeesche werklieden, enkelen hunner nog steeds in den omtrek van *Paramaribo* gevestigd zijn, voorts kan worden geconstateerd dat van de 65 personen, die zich voor en na op *Albina* vestigden,

bij den afloop van den contracttijd (3 jaren), in het geheel 4 waren overleden, een resultaat dat te meer moet verwonderen, wanneer men rekening houdt met de ongunstige omstandigheden, waaronder deze kolonisatie proeve werd genomen. Veel meer dan iemand anders heeft *Kappler* gedaan om den twijfel aan de mogelijkheid van kolonisatie weg te nemen.

Ten slotte komt de kolonisatieproeve van 45 met *Hollandsche boeren* aan de *Saramacca*, die deze eigenaardigheid heeft, dat voor- en tegenstanders van Kolonisatie beide zich beroepen op den uitslag, om de juistheid hunner bewering te staven.

In het *Suriname* nummer van *Neerlandia* Sept.—Oet. 1903 geeft Dr. C. Hoekstra de volgende beschrijving:

„In 1845 hebben zich in *Suriname* 384 Noord- en Zuid-Hollandsche boeren, vrouwen en kinderen medegegeld, als kolonisten gevestigd. Het begin was een waar lijdens-tijdperk. Te hunner ontvangst was zoo goed als niets in orde. Te *Voorzorg* aan de *Saramaccarivier*, hun door het Gouvernement als vestigingsplaats aangewezen, waren niet meer dan 17 armzalige hutten gebouwd, waarvan slechts 9 zoogenaamd afgewerkt.

De voorraad levensmiddelen was onvoldoende en slecht. De toegezegde gereedschappen ontbraken. Het beloofde vee- en pluimgedierte was niet aanwezig. Brood kon niet gebakken worden. Het vermoeden, dat alles opzettelijk verwaarloosd was uit vrees, dat het blanke en zwarte ras in ongewenschten zin gewijzigd zou worden, verergerde de verklaarbare ontstemming. Binnen 4 dagen werd de een na den ander ziek, en kort daarna vielen reeds de eerste slachtoffers. Geneeskundige hulp moest nog ontboden worden. Een begraafplaats was er niet. De ziekte — er zijn er, die haar voor gele koorts houden — tastte van de 384 niet minder dan 373 aan en sleepte in korten tijd 189 ten grave. Van de in het leven gespaarden keerden enkelen naar het vaderland terug. De overigen worstelden zich door de moeilijkheden heen. *Voorzorg* werd verlaten voor het aan de overzijde der rivier hooger gelegen *Groningen*. De eerste oogst mislukte door droogte geheel. Doch met taai volharding werd de grond opnieuw bewerkt en beplant. Toen in 1846 voor het eerst een goede oogst werd binnengehaald, bleek het vervoer van de voortbrengselen naar de markt te *Paramaribo* tijdrovend en kostbaar, dat ze feitelijk waardeloos voor hen waren. Eenigen namen een kloek besluit en zochten in de nabijheid der stad als daglooners hun brood te verdienen. Later werden ze door anderen gevolgd. Het Gouvernement deed toch niets voor ze. Ze wisten hunne behoeften zóó in te krimpen, dat van het verdiende loon iets terzijde kon gelegd worden, totdat ze voor eigen rekening een terrein konden bewerken. 't Ging langzaam, maar zeker. Een merkwaardig voorbeeld wat oud-Hollandsche werkzaamheid, volharding en spaarzaamheid vermogen.

Toen op 3 Mei 1883 de eigenlijke ontbinding plaats greep, bevonden zich op *Groningen* buiten 28 personen behorende tot de gezinnen der ambtenaren, nog slechts 14 weduwen en weezen en 1 ongehuwde kolonist! De jaarlijksche bezoldiging door het aanwezige personeel genoot, bedroeg f 15000. Deze kolonisatieproef had het Rijk 6½ ton gouds gekost, waarvan bestuur en bestuurskosten alleen 3½ ton hadden verslonden!

En van zelf komen wij nu tot de *Hollandsche boeren* nabij *Paramaribo*. In 1855 waren er 15 gezinnen die bekeerden niet alleen door eigen arbeid in hun onderhoud te voorzien, maar zelfs goed vooruitgingen en met hun lot tevreden waren. Hier bleek dus individueele kolonisatie geslaagd.

Hetgeen de heer H. Pijtersen Tz. in 1896 schreef (Europeesche kolonisatie in *Suriname*, waaruit ik voor deze schets putte) zal nu bewaarheid worden, nl. dat wil men de kolonie geven wat zij naast andere en meerdere niet-Europeesche arbeidskrachten behoeft: eene krachtige, energieke bevolking van landbouwers en boeren, dan zal men moeten trachten deze te verkrijgen door bevordering der individueele kolonisatie. Tot de talrijke lessen uit de geschiedenis der kolonisatieproeve van 1845 te trekken, behoorde, volgens den heer Pijtersen, ook deze: dat de kolonisatie niet moet zijn eene gouvernementele, op de staatskas steunende, van boven af geleide onderneming, maar een zelfstandige daad.

Immers de *Labadisten* faalden, de gelijktijdig aangekomen *Fransche uitgewekenen* daarentegen kwamen — evenals de *joodsche kolonisten* — tot voorspoed, zoo gingen de *Palzers* en *Zwitsers* te gronde, ondanks den steun der Sociëteit; zoo de *Wurtembergers* op *Albina*. De kostbaar bestuurde onderneming te *Groningen* had een treurig verloop, hoewel beschikkende over ruime middelen en al den steun van staat en koloniaal bestuur, terwijl daarentegen de op eigen krachten aangewezen *Boeren nabij Paramaribo* naar wensch slaagden. Het aantal dezer Europeesche kolonisten bedroeg begin 1905, 233 hoofden, bestaande van veeteelt, land- en tuinbouw. Toen zij op 20 Juli 1895 het 50 jarig jubileum herdachten van hun vestiging in *Suriname* werd er van hen getuigd ¹⁾, „dat de *Hollandsche boer*, indien de terreinkeuze goed is, het in de tropen best kan uithouden, mits hij sober leeft en zich weet te regelen naar het klimaat. Van rasdegeneratie is geen sprake. Het tegenwoordig geslacht moge niet zoo fors gebouwd zijn als de *Hollandsche boeren* en boerinnen, het is niet minder gezond en taai bij den arbeid“. Dien dag herhaalden zij wat zij 40 jaar geleden schreven: ²⁾

„Wij hebben door ons voorbeeld bewezen, dat *Suriname* zeer goed door *Nederlanders* kan worden gekoloniseerd en bevestigd door onzen arbeid (gedurende een halve eeuw), dat men hier landbouwen kan en landbouwende zijn bestaan kan vinden. Dat alzoo de kolonisatie van *Suriname* door *Nederlandsche landbouwers* mogelijk, en

1) Muller en Hoekstra: Het 50 jarig jubileum der boeren in *Suriname* (*Paramaribo* 1895).

2) Adres der kolonisten. Maart 1855.

dit schoone land van zijn ondergang te redden is“.

In de richting van individueele kolonisatie wil het huidige bestuur het thans leiden. De gouvernementsteun zal zich alleen bepalen tot het voorschieten van hetgeen noodig is om het terrein plantklaar te maken en een woning te bouwen. Dan zullen er personen komen uit den boerenstand, die reeds een zekere mate van welstand genieten, de bevolking vermeerderd worden met een waardevol element en de thans bestaande boerenkolonie versterkt worden.

Deze maatregel kan niets anders dan worden toegejuicht en het is onze innige wensch dat de plannen zullen slagen.

REMAN IRUS.

Van Vreemde Koloniën.

De anophelès-theorie. Daar zijn we nu zoo lang zamerhand allen tot de overtuiging gekomen, dat de anopheles de kwaadaardigste vijand van den tropenbewoner is, een giftmenger en sluipmoordenaar, die den argeloozen inboorling of kolonist overvalt en zijn met malaria-bacillen bezetten angel in het lijf boort — en nu komt men met gegevens aandrigen, die de heele theorie, waarop Ross en zoovele anderen hebben voortgebouwd en dat nog wel met succes, op losse schroeven dreigt te zetten.

In *Tongkin* heeft de geneeskundige dienst in de voorname garnizoenen een onderzoek ingesteld naar de betrekkelijke verhouding tusschen het aantal muskieten en dat der koortsgevallen. Men is daarbij tot verrassende resultaten gekomen. De heer *Salanoue* *Ipin*, directeur van den bacteriologischen dienst te *Hanoi*, heeft die in eene brochure bekend gesteld. Wij ontleenen daaraan het volgende:

In de 25 garnizoenen, w.o. 3 in *Annam*, waar het onderzoek plaats had, bedroeg het aantal koortsgevallen gemiddeld 21 percent der sterkte, terwijl op de 100 muskieten gemiddeld 10 tot de zwakke, maar kwaadaardige sekse van het anophelès-geslacht behorende exemplaren werden gevonden. Hoe geheel in strijd evenwel met de vooropgestelde theorie bleken koortsgevallen en anophelèswijfjes over de verschillende garnizoenen te zijn verdeeld.

Hagiang, de ongezondste plaats, waar geen enkel Europeaan nagenoeg aan de malaria ontkomt, 82 percent der sterkte door deze ziekte worden aangetast, werd nog niet één volle, 82 honderdste anophelès-dame op de 100 muskieten aangetroffen, en zoo werden ook in 8 andere van de tien garnizoensplaatsen, waar het aantal malaria-lijders het gemiddelde cijfer overtrof, veel minder anophelès aangetroffen dan het hiervoren genoemd gemiddelde. Alleen *Caobang* met 43% malaria-lijders en meer dan 16% anophelès maakte een uitzondering op dezen regel.

In 8 garnizoenen, waar meer anophelès werden aangetroffen, dan het gemiddelde aanwees, bleef — met uitzondering alweer van *Caobang* — het malaria-cijfer beneden het gemiddelde.

Slechts in 7 van de 25 garnizoenen trof men een toestand aan — weinig malaria-gevallen en weinig anophelès — die de oude theorie weer in eere zouden herstellen, ware het niet dat ook hier de meest grillige afwijkingen werden aangetroffen. In *Hanoi* en *Toerane* zijn de minste malaria-lijders, 5%, maar in de eerste werd z, in de laatste plaats werden bijna 8 anophelès op 100 muskieten gevonden. *Haiphong* met 12 percent malaria-lijders bergt slechts 2 percent, *Langson* met 16 percent malaria-lijders slechts 5 percent anophelès, en zoo voort.

Kortom, de wegens malaria meest beruchte plaatsen, *Hagiang*, *Laokay*, *Moncay*, *Tuyen-Quang*, en *Phu-lang-thuong*, hebben het minst last van anophelès, terwijl deze dieren in *Quang-Yen*, dat om zijn gezond klimaat voor den bouw van een groot hospitaal werd uitgekozen, *Phulien* en *Nui Déo*, waar om gelijke reden troepen van de reserve-brigade voor *China* werden gelegerd, veelvuldig gevonden worden.

Allerlei gissingen werden gemaakt ten aanzien van de vraag, waarom in *Tongkin* — een zelfde onderzoek in het pachtgebied *Kwantjauwan* leidde tot bevestiging der anophelès-theorie — de uitslag van het onderzoek zoo geheel in strijd was met die theorie. Vele geneesheeren daar zijn tot de conclusie gekomen, dat er andere oorzaken voor de ziekte moeten bestaan, zonder evenwel de anophelès geheel vrij te pleiten.

Het beste lijkt ons dan ook den raad op te volgen, zich zooveel mogelijk tegen muskietenbeten te behoeden. Zij zijn altijd lastig en vervelend en kunnen gevaarlijk zijn.

Onderwijzers te Singapore. De engelsche onderwijzers te *Singapore* zijn ontevreden en dat met reden. Aan een schrijven van een hunner aan de *Straits-Times* ontleenen wij, dat van de vijf onderwijzers, die drie jaren geleden voor die kolonie werden uitgezonden onder gehoudendheid daar minstens drie jaren te blijven, niet een er aan denkt zijn diensten te continueren.

De uitzending heeft plaats op een aanvangstractement van 137 dollars d.i. zoo ongeveer 164 gld. 's maands, alles inbegrepen, waarvan de betrokkenen het noodige moeten overleggen om na zes jaren wanneer ze recht op verlof bekomen, hun overtocht te kunnen betalen. Toch zou het aanvangstractement zij het ook dat dit met het oog op het dure *Singapore* zeer gering is, de luitjes niet afschrikken, wanneer de vooruitzichten beter waren. Het hoogste salaris, dat een gewoon onderwijzer in de kolonie kan behalen, bedraagt 329 dollars d.i. nog geen 400 gld. 's maands, doch men moet er zoo oud als *Methusalem* nagenoeg

voor zijn om het zoover te brengen, terwijl de betrekking van directeur der Raffles-school, met 342 dollars gesalarieerd, alleen voor lieden met academischen graad is weggelegd. Aan een tweede schrijven aan genoemd blad ontleenen wij dat er een onderwijzer is met bijna twintig jaren dienst in de kolonie, die op 48-jarigen leeftijd het reeds tot 192 dollars d.i. 300 ongeveer 225 gld. 's maands heeft gebracht.

Er heerscht op het oogenblik dan ook onderwijzersnood in de Straits en tevergeefs trachtte het bestuur uit Engeland anderen te ontbieden, om de opengevallen plaatsen in te nemen. Wat er met een tekort en zulk een va-et-vient van een ontevreden personeel van het onderwijs in de kolonie moet terecht komen, laat zich raden.

Typisch is dit slot van het eerstgemelde schrijven, waarin de betrokkene zich aan de redactie bekend maakt:

„Ik voeg mijn naam hieraan toe, hoewel ik u moet verzoeken dien niet te drukken, met het oog op de bestuursvoorschriften, inzake het schrijven in openbare geschriften.”

Och armen! Ze zijn daarvoor dan ook in 'n vrije engelsche kolonie! Da's ook wat waard.

De Chinees en de boycot. Boycot hier en boycot daar. John Chinaman heeft den smaak van het boycotten beet gekregen en past dat middeltje nu overal toe, waar het maar eenigszins te pas kan komen. Het laatste snuffje, voorloopig ten minste, was de boycot der Sikhs door de Chineezers van Singapore. Een Sikh zou zich als politieagent eenige vrijheden hebben veroorloofd tegenover eenige chineesche vrouwen, die op Sint-Johnseiland in quarantaine waren. Hij stond daarvoor terecht, werd veroordeeld, teekende appel aan en werd toen vrijgesproken. De chineesche gemeente te Singapore is het met deze vrijpraak niet eens, en heeft nu, bij wijze van protest, besloten de Sikhs te boycotten, al hun wakers van dien landaard te ontslaan en aan de Sikhs-karveerders en melk-leveranciers hunne clientèle te onttrekken.

Drie honderd en meer Sikhs maakten hunne opwachting bij de redactie der Straits-Times, een blad, dat onder de Chineezers te Singapore veel gelezen wordt, om hare bemiddeling te verzoeken, ten einde de Chineezers te overreden den boycot te staken.

Het bestuur der kolonie had intusschen ook niet stilgezeten, en na ernstige bespreking der aangelegenheid met de chineesche notabelen ter plaatse wist het de Chinese Advisory Board te nopen de Chineezers te Singapore aan te manen om het boycotten van de Sikhs te staken. De heele beweging bleek door één raddraaier op touw te zijn gezet, die op verschillende plaatsen in de stad in het chineesch gestelde plakaten had doen aanbrengen, waarin tot den boycot werd aangezet. Toen men evenwel den man zocht, bleek de vogel gevlogen.

De Fidji eilanden. Ote-toi de là, pue je m'y mette. Dit spelletje wordt op het oogenblik op de Fidji-eilanden gespeeld, waar de begaafde oorspronkelijke bewoners plaats moeten maken voor de Hindoes. In 1901 telde men nog 94397 inboorlingen op de eilanden tegen 17.105 Indiërs, in 1905 was het aantal inboorlingen tot 9000 gedaald, dat der Indiërs tot 25000 gestegen.

Immigratie van Indiërs op de eilanden begon in 1879. Zij kwamen en komen daar als contract-koelies met de verplichting om er minstens tien jaren te blijven, vijf jaren als contract-arbeiders en verder als vrije arbeiders of kleine landbouwers, tenzij zij er de voorkeur aan geven om onder het genot eener premie het contract te vernieuwen. Het loon bedraagt er 60 centen daags, waarbij dan nog huisvesting en vrije geneeskundige behandeling komen.

Op het einde van 1904 beschikten de indische kleine landbouwers over een uitgestrektheid van 9170 acres aan bouwterreinen, waarvan het suikerriet een der hoofdproducten is, en in 1904 ter waarde van ruim 40000 gld. door de Fiji Sugar Company werd opgekocht.

Hoe komen de Indiërs aan grond? In een schrijven aan de Times lezen we daaromtrent het volgende:

„De blanke kolonisten klagen steen en been over de moeilijkheid om land te bekomen van de inlandsche eigenaars, aan wie het overgrootste deel van den grond behoort. Vóór de annexatie hadden de inboorlingen al heel wat grond van de hand gedaan, maar zij begrepen eerst wat dat beteekende bij de invoering van geordende toestanden onder het britsch gezag. Toen het hun bleek dat de bona-fide-verkoop van den grond onherroepelijk was, viel hun de schrik op het lijf en hielden ze zorgvuldig vast wat hun gebleven was, en zij werden daarbij door het bestuur beschermd, dat tot voor korten tijd hun alleen toestond om hun grond te verhuuren, en dat alleen nog maar na autorisatie in elk geval door den gouverneur in rade. In den loop van dit jaar is evenwel de verkoop van den grond door de inboorlingen bij gouvernementsbesluit toegelaten, mits voor elk geval de toestemming van den gouverneur is verkregen. De inboorlingen blijven evenwel nog steeds de grootste grondeigenaars, die over meer terrein beschikken dan zij zelve kunnen benutten, maar het vereischt geduld en diplomatie om hen te bewegen tot verhuur of verkoop van grond over te gaan. Die eigenschappen bezitten de Indiërs in hooge mate en dezen beschikken dan ook reeds over heel wat gronden die aan de inboorlingen hebben toebehoord.”

Op Nieuw Holland, Tasmanië en Nieuw-Zeeland waren het de blanken die de uitroeiing van het poly-

nesisch ras ter hand namen; hier wordt de Indiër er voor gespannen om het uitroeiingsproces te bespoedigen.

Inlandsche salarissen. In Indo-China werden tot nu toe aan inlandsche ambtenaren en beambten salarissen toegekend, waarvan men algemeen overtuigd was, dat de menschen er onmogelijk van konden bestaan. Een sous-chef de canton, zoo iets als 'n assistent-wedono op Java, kreeg 2 volle piasters en 37 cents, zoo ongeveer één rijksdaalder 's maands, in de palm van zijn hand. De hoogste betrekking voor den inlandschen ambtenaar weggelegd, die van d o c p h u s u, werd tot voor twee jaren met 95 piasters 's maands gesalarieerd.

„Ze kennen heel goed den weg om hun inkomsten te vermeerderen”, was tot in de hoogste bestuurskringen het antwoord, wanneer op deze meer dan karige bezoldiging werd gewezen.

De tegenwoordige gouverneur-generaal Beau heeft een begin gemaakt met de zoo noodige verbetering, ten aanzien van twee diensttakken, bestuur en politie. De laagste bezoldiging is nu 8 piasters 's maands, terwijl 150 piasters 's maands als maximum is gesteld. Veel en genoeg is anders.

Javanen in Indo-China. De heer Hardouin, mes eene zending naar Java belast geweest, om te onderzoeken of en op welke voorwaarden immigratie van javaansche arbeiders in Indo-China mogelijk was, heeft onlangs in de Kamer van landbouw te Saigon o.a. het volgende meegedeeld:

„Het Nederlandsch-Indisch gouvernement blijkt wel genegen om de uitzending van koelies naar Indo-China toe te staan onder zekere voorwaarden natuurlijk, als waarborg voor hun welzijn. De nederlandsche autoriteiten willen, in werkelijkheid, niet dat hare onderdanen het land verlaten zonder waarborg voor eene goede belandeling en de zekerheid dat ze het in het nieuwe land minstens even goed hebben als in het eigen land en daar niet op een gegeven dag aan hun lot overgelaten worden.”

Een mooi woord. Op het fransch-koloniaal congres, dat telken jare en ook nu weder te Parijs werd gehouden, is ter gelegenheid van den, daarbij gebruikelijken feestmaaltijd ook door den minister van koloniën, Leygues, het woord gevoerd, waarin deze o.a. het volgende zeide:

„Ik acht het een eer het ministerie van koloniën te bestieren, want geen enkel ministerieel departement biedt zulk een wijd veld aan voor de nationale activiteit”. En hij voegde daaraan toe: „Koloniseeren, dat wil zeggen: op alle punten van den aardbol nieuwe haarden te ontsteken van werkzaamheid, hoop en kracht; het is het volbrengen van de taak der hoogste menschenlijke solidariteit, want eene kolonisatie, die niet ten doel en tot uitkomst zou hebben om de volkeren, waartoe zij doordringt, in waardigheid, zedelijkheid en welzijn te verheffen, zou ruw, brutaal werk wezen, eener groote natie onwaardig.”

Zonder verder in eenige appreciatie te treden, in hoeverre de huidige toestanden in overeenstemming moeten worden geacht met het gesproken woord, achten wij dit als richtsnoer der moderne koloniale politiek niet alleen voor eene groote natie, als de fransche, maar ook voor eene kleine, als de onze, van groote waarde.

INGEZONDEN.

Pangoengsen en de Witte-Kruis Kolonie.

Voor hen, die van hunne belangstelling deden blijken in het lot van de slachtoffers der watersnooden in Midden Java, en ook voor hen van wier medegevoel nog niet bleek, zijn niet zonder belang de hieronder volgende brieven van Mejuffrouw Jansz en den Heer van Emmerik over den gang van zaken op hunne landbouwkolonies Pangoengsen (in de nabijheid van Djokdja) en de Witte Kruis Kolonie (bij Salatiga).

Deze brieven doen zien, dat naast die zelfopofferende liefde voor den evenmensch, veel zorg moet worden toegemaakt om in de stoffelijke behoeften te kunnen voorzien, en dat dus hulpverlening een goed werk is. Deze moge daarom aan de aandacht van de vriendelijke lezers worden aanbevolen.

G. H.

„Ten eerste verblijdde mij uw zoo vriendelijk schrijven, waarvoor ik U van harte dankzeg. Zeer dankbaar ben ik U voor al Uwe belangstelling in mijn arbeid, en voor Uwe vriendelijke bemoeiingen wat betreft onze tapioca en arrowroot, als ook voor het artikel door U in het Koloniaal Weekblad geplaatst. Ik hoop, dat dit mij wat geldelijken steun zal bezorgen; want die hebben wij wel noodig. Want al zegt het Bestuur, dat stoffelijke hulp in de door overstroming geteisterde streken niet meer noodig is, U weet zelf, uit eigen rijke ervaring, dat de naweën van zulk eene ramp zich nog lang doen gevoelen. En dat merk ik hier ook. Bijna elken dag komen hier arme, ellendige stumperds uit die streken, vol wonden of met een uitgeteerd lichaam. De meeste blijven hier wel niet, maar waar zou ik ook heen met zoovele menschen, als ze allen voor vast wilden blijven? Het is toch al eene groote hulp voor hen, wanneer ze hier genezing hebben opgedaan. Willen ze dan terug naar hunne oude woonplaats, waar ze nog een huisje en wat bouwgrond hebben, dan vind ik dat heel goed. Ook uit de omliggende desa's komen hier velen om hunne wonden te laten behandelen; en daar de afstanden zoo vreeselijk groot zijn, houd ik de erge gevallen hier, liefst eene maand of een paar weken, omdat dat heen en weer loopen, berg op, berg af, niet anders dan heel nadeelig voor hen kan

zijn. Om die menschen te kunnen onderhouden, heb ik natuurlijk geld noodig.

Het aantal verpleegden bedraagt op 't oogenblik 159, waarvan ruim 100 als vaste opgezetenen kunnen beschouwd worden. Van deze laatsten kunnen reeds enkelen in hun eigen onderhoud voorzien. Daar wij van ons land geene sawahs kunnen maken, wegens gebrek aan water, zoo tracht ik er naar in de omliggende desa's sawahs te huren. Ik heb nu al ongeveer 20 bouw gehuurd, waarvan ik, als alles meeloopt, 200 pikol padi (rijst) kan krijgen, behalve nog de djagoeng (turksche tarwe) als 2de gewas. Zoo denk ik, na den volgenden oogst, (hier in Juli en Augustus) voor 't heele jaar genoeg padi en djagoeng te zullen hebben voor aller onderhoud. Wij bouwen hier natuurlijk ook djagoeng en ketela, (soort aardappel) anders zouden wij daaraan niet genoeg hebben. Ik heb elke maand, met 't voer voor de beesten, 10 tot 15 duizend djagoengs noodig. (Dus hebben we nog maar eene kleinigheid noodig voor toespijken, en dan het werkloos voor de menschen, die voor de kolonie moeten werken; d. w. z. die anders op hun eigen veld (dat ik hun in gebruik heb gegeven) werken zouden, maar die ik nu noodig heb om gras te snijden voor de koeien en paarden, water te halen, huizen en schuren te repareren en te verbouwen, den koloniëgrond te bewerken (waar ik randoe en djarak plant); verder het salaris voor den mandoer, den brievenbode enz. In den oogsttijd heb ik ook velen om de padi of de djagoeng hierheen te brengen. Ook heb ik nog bamboe enz. noodig, daar we nog wat schuren er bij moeten bouwen. (Tot nu toe heb ik erg veel voor bamboe, hout, — en dat is dan nog maar wild hout — enz. moeten uitgeven, daar we met iederen west-moesson zooveel schade hadden aan de gebouwen door de vreeselijke stormen). Voor al die uitgaven reken ik genoeg te hebben aan f 70 à 80 per maand; d.w.z. na Juli, dus te beginnen met Augustus a.s. (Nu heb ik per maand f 130 à f 140 noodig). Onze uitgaven verminderen dus steeds, waarvoor ik God, die ons helpt en zegent, innig dankbaar ben; want o, ik verlang er zóó naar niet meer van giften te behoeven af te hangen, zoo noodig nog meer ongelukkigen te kunnen helpen. Het is voor dit jaar te laat om nog meer sawah's te huren, daar de velden reeds beplant zijn, maar als ik a.s. jaar b.v. in Januari een flinke som gelds had om 100 bouw sawah's te huren, dan kon ik van de opbrengst daarvan het volgend jaar de nieuwe huur betalen en verder ook alle onkosten (van werkloonen enz.) dekken. Altijd, als we geen onverwachte tegenspoed hebben. En langzamerhand zal onze kapokaanplant ook winst geven; evenzo onze veestapel, want we hebben verscheidene mooie kalveren.

Zoo heb ik U dan onze tegenwoordige omstandigheden en mijne plannen meegedeeld, omdat U zoo vriendelijk waart er naar te vragen. Op het oogenblik heb ik nog ongeveer f 170 in kas; dus dat is voldoende voor ruim eene maand.

Ik denk niet, dat ik veel werk meer zal kunnen maken van het bereiden van arrowroot en tapioca, (1) daar mij de krachten ontbreken. Mijne vroegere helpsters, Indische meisjes, hebben mij verlaten; ik heb nu slechts ééne helpster, een meisje uit Nederland, waarvoor de Vereeniging Oost en West de passage heeft betaald. Dat is waarlijk eene groote uitgave geweest; en ik kan inderdaad niet dankbaar genoeg zijn voor zulk een groot bewijs van belangstelling. Ik lijd zelve erg aan malaria, en ben ruim een jaar geleden daardoor op den rand van het graf geweest. Daarom durf ik niet meer te doen, dan hetgeen strikt noodig is; en dat is waarlijk al meer dan ik af kan. Dus, moet ik het plan om met het maken van arrowroot en tapioca wat te verdienen, vooreerst laten varen.

(w. g.) M. JANSZ.

Pangoengsen, Tajoë, 2-4-1906.

(1) Dit werd in overweging gegeven naar aanleiding van een gesprek, dat ik verleden jaar te Kobe (Japan) had met den Nederlandschen Consul aldaar, den heer H. van Oordt van Lauvenrecht, die bijzondere belangstelling voor Java-toestanden aan den dag legde.

Witte kruiskolonie, 11 April 1906.

Wij hebben in den laatsten tijd wel tal van hulpbezoekenden op de kolonie opgenomen, en een 15-tal werden door het bestuur hier gebracht, maar wij hebben geen menschen van Demak gehad. Mejuffrouw Jansz. wél. Trouwens zij weet er, wat de tegenwoordige nood in het Demaksche betreft, meer van dan ik. Ik ben pas van Celebes terug. Hierbij een verslagje van mijn reis derwaarts. 1)

Er moet een uitweg voor de Javanen in de dichtbevolkte streken van Java komen. Bij wijze van spreken eten de menschen elkaar hier haast op. Als de rijst en djagoeng nog bij ons op 't veld staat, zijn 20 wakers niet voldoende om veiligheid tegen dieven te verzekeren. In het Kedesche is het minstens net zoo erg. Ik geloof, dat ik met betrekkelijk weinig kosten een emigratiestroom naar Celebes kan verwekken.

Er is nu zeer veel te doen, daarom dit korte, vlug geschreven briefje

20 April 1906.

In mijn vorigen brief verzuimde ik u te antwoorden op uw voorstel om producten van op de Witte kruiskolonie beoefende industrie door middel van „Boeatan” aan den man te brengen. Daar veldarbeid veel voordeliger is dan industrie, wat de kolonie betreft, heb ik alle pogingen om hier eenige industrie te doen ontwikkelen sedert lang laten varen. De door U voor dat doel voorgestelde som

1) Dit verslag is reeds opgenomen in nummer van dit Weekblad.

1) In het aan de Ned. Indische Regeering uitgebracht rapport betreffende den Inlandschen nijverheid.

van f 6000 1) heeft de Regeering blijkbaar niet toegestaan. Althans ik heb er niets van gehoord. Tegenwoordig maken wij nogal veel arrowroot. Als Boetan deze voor ons kan verkoopen, (indien de in- en uitvoerrechten niet te bezwaren zijn) zou dit een groote hulp voor ons kunnen worden. Ik zou het zeer op prijs stellen, als u mij hieromtrent beslist nitsluitel zou kunnen geven, zoodat wij spoedig met de verzending zouden kunnen beginnen en wij c. q. den aanplant zonden kunnen uitbreiden.

Ik schreef U geloof ik, dat wij tegen het einde van 1907 zelfonderhoudend zullen kunnen zijn. Nu, ik word daar meer en meer van overtuigd. Er wordt flink op het land gewerkt en ook door bemesting wordt de grond hoe langer hoe beter. Als ik een paar jaren geleden over een klein kapitaalje, zeg f 10,000 had kunnen beschikken, zouden wij er dit jaar al kunnen geweest zijn. Men moet niet vergeten, dat het dagelijksch onderhoud van ± 300 personen, waarvan de meesten zieken en kinderen, zelfs bij het betrachten van de grootste zuinigheid, heel wat geld kost, en aan vaste bijdragen ontvangen wij slechts ± f 100 's maands. Ik wilde dat U onze school met haar ± 130 kinderen eens kondt bezoeken. U zoudt verbaasd zijn over de kundigheden dezer kinderen, waarvan vroeger een groot gedeelte van bedelarij en diefstal leefde.

Wij gaan met goeden moed de toekomst in en gelooven, dat over tien jaar dit werk tien maal zoo uitgebreid zal zijn, ook door het vormen van koloniën in de vruchtbare gedeelten van Celebes. Wij hebben weer een Europeeschen medewerker gekregen, die zeer nuttig belooft te worden.

20 Mei 1906.

Deze brief is een uitvloeisel niet van klaagzucht, maar van eene behoefte om gedeeltelijk mijn hart te luchten jegens een goeden vriend. Met erkentelijkheid denk ik er aan, dat U voorgesteld hebt om mij f 6000 te geven voor een industrie-school op de Witte Kruiskolonie. . . . Toen wij meer nog, dan nu, hier, met allerlei soorten van gebrek te kampen hadden, kwam er een telegram van Buitenzorg met verzoek om te willen mededeelen of de Witte Kruiskolonie geld noodig had. Ik liet het antwoord over aan den Assistent Resident van Salatiga en aan den Resident van Semarang, die beiden voorstellen deden vol gevoel en hart om mij te helpen. Het antwoord van de Regeering was, dat zij *bij nader inszien* geen hulp wilde verleen. Na een langdurig onderhoud, dat ik met Z. E. den Heer Van Heutsz een jaar geleden had, verzocht ik Z. E. per brief nog eens een der voorstellen van den Resident van Semarang, mij voor ééns een som te geven om mij door de grootste moeilijkheid heen te helpen, te overwegen. Het antwoord was, dat hij in dat voorstel niet kon treden. Ik vroeg om hulp, omdat ik te kampen had tegen bijna onoverkomelijke lichaamszwakte, malaria en dysenterie. Ik bezocht kort geleden den heer Joh. van der Steur te Magelang. God zegene hem en het mooie werk, dat hij doet! De heer van der Steur heeft, zonder mij er in te kennen, herhaaldelijk pogingen gedaan om hulp voor mij te krijgen bij den heer Rooseboom, den heer Van Heutsz en bij H. M. de Koningin. Het was voor de eerste maal, dat ik zijn werk zag, en ik werd zeer aangenaam en weldadig aangedaan door hetgeen ik er aanschouwde. Van der Steur is een man met een groot en goed hart, en ik hoop veel met hem in aanraking te komen.

Terwijl ik echter denk aan de goed verzorgde kinderen, die hij onder zijn hoede heeft waardoor ze onttrokken zijn aan de noodlottige invloeden van kazerne en kampong, — welt er in mijn hart op een kreet om recht ten behoeve van den tienduizenden ellendige verwaarloosde Javaansche kinderen. Toen wij de verzorging der kinderen op de Witte Kruiskolonie op ons namen, verbonden we als het ware ons lot met het hunne en is het onze grootste wensch gebleven om er „All round men“ van te maken; godvruchtige, werkzame en geschikte menschen, ook voor den materieelen levensstrijd. Eten, drinken, en een stukje kleeren zijn wij gelukkig in staat geweest te steeds te verschaffen en God zal ons daartoe steeds in staat stellen. Ik snak er echter naar om ze behalve lezen, schrijven, muziek, rekenen en landbouw, ook allerlei dingen op industrieel gebied te laten leeren. Als ik niet met zulk een zwak en ziekelijk lichaam te kampen had, zou ik er geld genoeg voor gekollekteerd kunnen hebben, maar met mijn lichaamstoestand is het bijna ondragelijk, al te vermoeiend en pijnlijk voor mij om lang achter elkaar aan het bedelen te gaan, en soms norsch ontvangen te worden.

Ik wilde wel, dat u de kolonie eens zaagt. De geest der menschen is, op enkele uitzonderingen na, bewonderenswaardig. Zij hebben niet zulk smakelijk voedsel als de gestraften in de gevangenis, en de betaling voor hun arbeid is uiterst gering, te gering zelfs, maar toch hebben ze het beter dan de kleine desa-man over het algemeen hier in midden-Java.

(w. g.) A. VAN EMMERIK.

Voorname inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned. Indië Mei—Juni 1906.

Aanteekening op de nieuwe faillissementswetgeving, III, door Mr. C. A. Wienicke. — Trusts, door J. F. C. Nienhuis. — Malabar plukmethode of niet, door A. F. W. Stibbe, met Naschrift van K. A. R. Bosscha. — Klapperolie (elders cocos-olie of copra-olie genoemd), door H. Abrahamszohn. — Egypte's cultuur en uitvoer van stapelproducten, door Th. F. van Vloten. — De ontworpen voorschriften tot uitvoering van de Indische mijnwet, door

R. D. Verbeek. — Productenmarkt en wisselkoersen over April 1906. — Een grondslag ter opstelling der handelsbalans van Nederlandsch-Indië, door L. C. van Vleuten Jr. — Chineesche houtolie. — De invoer van bananen in Engeland. — Productenmarkt en wisselkoersen over Mei 1906.

Weekblad voor Indië. 3e Jaarg. No. 7.

Een verweer in zake het nieuwe stelsel in de suikercultuur, door J. E. Jasper. — Kunst in Indië, door C. Donker. — Jan van der Laan (met portret) — C. T. J. Pape (met portret). — Oude Kramats op Sumatra's Westkust, door Khalief (met foto's). — Enz.

Het Nederlandsche Zeewezen. 1906 No. 13.

Het Koninklijk magnetisch en meteorologisch Observatorium te Batavia, III, door P. J. Smits (met afbeeldingen.)

Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereniging. Juli en Augustus 1906.

Boeroe. — Nieuw Guinea: Mansinam Doreh. — Halmaheira: Duma Galéla.

De Indische Mercuur. 17 Juli 1906. No. 29.

Verslag van werkzaamheden, verricht aan het Laboratorium voor onderzoekingen over Deli-tabak (Proefstation voor Deli-tabak) gedurende het jaar 1905 (vervolg). — Nieuwe verbindingswegen met het Oosten. — Een nieuw stelsel in de suiker-cultuur. — Kamer van koophandel en fabrieken te Amsterdam. — Kamer van koophandel en fabriekeer te Rotterdam. — Verslag van het Mijnezen over het 4e kwartaal 1905 (vervolg). — Adresboek voor de Nederlandsche Nijverheid en export. — Proefstation voor suikerriet in West-Java „Kagok“ (vervolg). — Koloniaal Museum (vervolg). — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

Zeist — Holland

Malaria vrije streek.

Kinderpension „ZOMERVREUGDE“.

Uitstekende verpleging, groot huis, ruime kamers, mooie tuin, onmiddellijk bij hoog en laag opgaande **dennenbosschen**.

Beleefd aanbevelend,

Dames P. VISSER en W. FLEMMING.

DEN HAAG.

LEIDEN.

DELFT.

ROTTERDAM.

Ged. Burgwal . . Paardensteeg 7, Choorstraat 21. Korte Hoogstr. 6

E. v. d. HORST,

Ged. Burgwal 8, Den Haag.

GROOTSTE MAGAZIJNEN IN NEDERLAND.

Lyonsche Zijde, Gazen Stoffen, Wollen Stoffen, Kanten, Linten, Robes in alle Genres.

Speciale sorteering in goederen voor Indië.

Alle goederen zijn de helft der gewone prijzen en als dezelve niet naar genoegen zijn, worden ze gaarne omgeruild. Stalen worden franco toegezonden.

Weekblad voor Indië

onder Hoofdredactie van M. VAN GEUNS,
te Soerabaja.

Prijs per 3 maanden f 2.50.

Men kan zich abonneeren bij den Agent voor Nederland: Uitgevers Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang“ Nieuwe Molstraat 20. Den Haag.

Koninklijke Brood- en Beschuifabriek, LENSVELT NICOLA,

DEN HAAG.

TELEFOON No. 2531.

VEENESTRAAT 23.

Luncheon room.

KOFFIE.

— THEE.

— CHOCOLADE.

A. KREIJMBORG & Co.

HOFLEVERANCIERS. — AMSTERDAM.

LEIDSCHESTRAAT hoek Heerengr. Teleph. 3200.

Modernste en goedkoopste inrichting voor **Heeren-, Jongeheeren- en Kinderkleeding**, gemaakt en naar maat.

Uitrustingen voor de Indië.

Uniformen, Gala- en Automobielkleeding. Ambtsgewaden; waterdichte stoffen voor Jacht- en Sportkleeding.

